

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
Навчально науковий інститут (факультет) ФЕМ

Кафедра Облік і економічний аналіз

«Допущений до захисту»

Завідувач кафедри

Погорєлова О.В.

“ ____ ” _____ 2022 року

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему: Інформаційне та організаційно-методичне забезпечення аналізу виробничих запасів на промислових підприємствах

Виконала: студентка 6421м групи
Усатенко Діана Руслівна

(підпис)

Керівник роботи:

к.е.н, доцент Івата В'ячеслав Вікторович
(посада, науковий ступень вчене звання)

(підпис)

Миколаїв - 2022р.

ПЛАН

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

1.1. Економічна сутність виробничих запасів

1.2. Виробничі запаси як об'єкт бухгалтерського обліку та економічного аналізу

1.3 Порівняння визначення запасів за П(С)БО та МСБО.

РОЗДІЛ 2 ВИРОБНИЧО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМСТВА. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТОВ «ТУЛЬЧИНСЬКИЙ МЗС»

2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «ТУЛЬЧИНСЬКИЙ МЗС»

2.2. Аналіз фінансового стану ТОВ «ТУЛЬЧИНСЬКИЙ МЗС»

2.3. Аналіз виробничих запасів ТОВ «ТУЛЬЧИНСЬКИЙ МЗС»

РОЗДІЛ 3 ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ТОВ «ТУЛЬЧИНСЬКИЙ МЗС»

3.1. Організація бухгалтерського обліку виробничих запасів на ТОВ «ТУЛЬЧИНСЬКИЙ МЗС»

3.2. Економічний аналіз виробничих запасів ТОВ «ТУЛЬЧИНСЬКИЙ МЗС»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

В умовах сучасного світу проблеми обліку виробничих запасів набувають все більшої актуальності, що пов'язане з потребою отримання швидкої і достовірної інформації. Процес відображення запасів в обліку наразі не задовольняють управлінський персонал, тому вони потребують модернізації. Задля вирішення проблеми забезпеченості підприємства виробничими запасами та їх ефективного використання, необхідно вжити ряд дій, щодо виявлення, кількісного вимірювання та реалізації заходів. Щоб цього досягти, необхідно здійснити систематичний облік, якісний аналіз рівня та ефективності їх використання, а також динаміку забезпеченості виробничих запасів.

Передумовою подальшого розвитку виробництва на підприємстві є саме питання обліку запасів. Належним чином організований облік виробничих запасів, тобто якісна поінформованість про їх наявність і рух, має суттєве значення в управлінні виробничою діяльністю кожного підприємства та в контролі за зберіганням матеріальних цінностей. У зв'язку з цим виникла необхідність перегляду існуючої практики організації обліку запасів.

Мета дипломної роботи є дослідження економічного аналізу та організації бухгалтерського обліку виробничих запасів.

Завдання магістерської роботи:

- дослідити виробничі запаси як економічну категорію;
- проаналізувати законодавчу базу та теоретичні аспекти обліку виробничих запасів;
- дати характеристику підприємству, яке досліджується, зробити аналіз основних показників його діяльності;
- провести аналіз виробничих запасів на підприємстві;
- сформулювати особливості відображення обліку виробничих запасів в фінансовій звітності;
- навести шляхи модернізації організаційно-методичного забезпечення аналізу використання виробничих запасів на підприємстві;

- дослідити організацію охорони праці на підприємстві.

Об'єктом дослідження виступає Товариство з обмеженою відповідальністю «ТУЛЬЧИНСЬКИЙ МЗЗ» і інформаційне та організаційно-методичне забезпечення аналізу використання виробничих запасів на ньому.

Предметом дипломної роботи є особливості інформаційного та організаційно-методичного забезпечення аналізу використання виробничих запасів.

Законодавча база дипломної роботи складається з П(С)БО 9 «Запаси», МСБО 2 «Запаси», Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, Наказ Міністату України від 21.06.96 р. № 193 для правильності оформлення первинних документів по відображенню запасів, П(С)БО 16 «Витрати», «Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. №879.

Теоретична база складається з підручників, посібників, наукових праць та статей щодо організації бухгалтерського обліку та економічного аналізу виробничих запасів вітчизняних та зарубіжних авторів: Бутинець Ф.Ф., Пушкар М.С., Лень, Макконелл К.Р., Грибов В.Д., Сонко В., Астахов З.П., Швець І.Б., Кужельний М.В., Безруких П.С., Бондар М.І., Ловінська Л.Г., Супрунова І.В., Ткаченко М.Н., Лишиленко О.В., Іванюта П.В., Малюга Н.М., Степаненко О.І., Пляшечник В.О. та інші.

Інформаційна база складається з фінансової звітності за 2019, 2020 та 2021 роки, первинних документів з обліку виробничих запасів, наказів та інструкцій на ТОВ «ТУЛЬЧИНСЬКИЙ МЗЗ»

У вступі обґрунтована актуальність вибраної теми, визначена мета, завдання, об'єкт дослідження.

В першому розділі досліджені виробничі запаси як економічна категорія, методи оцінки виробничих запасів для цілей бухгалтерського обліку, наведені трактування поняття «виробничі запаси».

В другому розділі надана виробничо-економічна характеристика праці на ТОВ «Тульчинський МЗС», проведений аналіз фінансового стану та виробничих запасів на підприємстві.

В третьому розділі висвітлено організаційно-методичне забезпечення аналізу використання виробничих запасів на праці на ТОВ «Тульчинський МЗС» та запропоновані шляхи його вдосконалення.

В четвертому розділі досліджена організація охорони праці на ТОВ «Тульчинський МЗС».

Дипломна робота виконана на 73 сторінках друкованого тексту, містить 2 схеми, 1 рисунок, 11 таблиць, 3 формули, 51 найменування використаних джерел, 2 додатки та складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

1.1. Економічна сутність виробничих запасів

Виробничі запаси є основною складовою оборотного капіталу підприємства, тому вони займають особливе місце в складі майна і є найбільш важливою і значущою частиною активів підприємства, тому що можуть бути перетворені на грошові кошти протягом року або одного операційного циклу.

Однією з обов'язкових умов здійснення процесу виробництва є забезпечення його предметами праці (виробничими запасами) – сировиною, матеріалами, напівфабрикатами, комплектуючими виробами, запасними частинами тощо, з яких або за допомогою яких здійснюється виробництво продукції, виконання робіт чи надання послуг.

В обліковій літературі існує багато різних понять, пов'язаних із запасами, але слід зазначити, що кожне з них має своє тлумачення. Тому в фаховій літературі одні автори [1] називають запаси господарськими засобами, де розділяють їх на засоби праці та предмети праці, інші [2-5] «виробничими ресурсами», де поєднують матеріальні і трудові ресурси.

Термін «ресурс» (від франц. Ressource) — допоміжний засіб, та тлумачиться як засоби, запаси, можливості, джерела доходів. Під засобами розуміють прийоми, способи дії для досягнення чого-небудь, а також предмети, пристосування (або їх сукупність), необхідні для здійснення будь-якої діяльності [1, с.66].

У політекономічній літературі визначення поняття «виробничі ресурси» з'явилося наприкінці 70-х років XX століття.

Однією з головних проблем на даному етапі є неузгодженість у трактуванні категорії «ресурс» у наукових працях різних економістів.

Зарубіжні вчені К. Макконнелл і С. Брю до категорії ресурсів відносять «усі природні та промислові ресурси, що використовуються у виробництві товарів і послуг». Тому вчені виділяють дві основні категорії ресурсів:

- матеріальні - сюди входять земля, або сировина, і капітал;
- людські ресурси – це трудові та підприємницькі здібності людини [2, с. 7].

На думку В. Грузінова та В. Грибова, до виробничих ресурсів підприємства слід віднести робочу силу, знаряддя праці (машини, устаткування тощо), предмети праці (сировина, матеріали тощо), готову продукцію (запаси товарів) та природні умови виробництва (землю, корисні копалини тощо) [3, с. 20].

В. Горфінкель до виробничих ресурсів підприємства (організації) відносить виробничі фонди (основні і оборотні), робочу силу та інформацію [5, с. 129].

А. Шеремет, М. Баканов дотримуються загальновизнаної класифікації виробничих ресурсів в натуральній формі за їх призначенням у виробничому процесі, які називаються елементами, або факторами виробництва: засоби праці, предмети праці і сама праця [4, с. 227].

Підводячи підсумок аналізу визначення поняття виробничих ресурсів, слід зазначити, що багато вчених виокремлюють як невід'ємну частину виробничих ресурсів виділяють три їх складові елементи: основні засоби виробництва, основні оборотні кошти та трудові ресурси.

Звідси можна зробити висновок, що в сучасній економічній теорії відсутній єдиний погляд на зміст засобів виробництва підприємства та їх склад.

Термін «запаси» з'явився у вітчизняній літературі із затвердженням П(С)БО. До введення стандартів термінологія мала різні назви, а саме: товарно-матеріальні цінності, предмети праці, матеріальні ресурси, виробничі ресурси.

Вчені по різному трактують поняття «виробничі запаси», деякі з них наведені в таблиці 1.1.

Трактування поняття «виробничі запаси» в різних джерелах

№	Автори	Визначення поняття «виробничі запаси»
1.	Бутинець Ф.Ф. [6, с. 108]	Виробничі запаси – це придбані або самостійно виготовлені вироби, які підлягають подальшій переробці на підприємстві. В процесі виробництва виробничі запаси використовуються неоднаково. Деякі з них повністю споживаються у технологічному процесі (сировина і матеріали), інші – змінюють тільки свою форму і розмір (мастильні матеріали, фарби), треті – входять до складу виробу без будь-яких зовнішніх змін (запасні частини), четверті – лише сприяють виготовленню виробів, але не включаються до їх маси або хімічного складу (малоцінні та швидкозношувані предмети).
2.	Чаюн І.Ю., Бондар І.Ю. [7, с. 44]	Виділяють виробничі запаси, як матеріальні ресурси необхідні для забезпечення розширеного відтворення, обслуговування сфери нематеріального виробництва та задоволення потреб населення, які зберігаються на складах або в інших місцях з метою їх наступного використання .
3.	Лень В.С., Гливенко В.В. [8, с.113]	Визначають виробничі запаси як предмети праці, підготовлені для запуску у виробничий процес; складаються вони з сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, тари і тарних матеріалів, запасних частин для поточного ремонту основних фондів.

4.	Покропивний С. Ф. [9, с. 151]	Вважає, що запаси становлять предмети праці, які підготовлені для запуску у виробничий процес. Тобто він дає досить стисле визначення і можливість розширювати його самостійно.
5.	В. Сонко [10, с. 112]	Розкриває запаси як накопичені ресурси, які перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва. Фактично, вважає він, зміст тут зовсім інший, запаси - це сукупність матеріальних благ, вироблених невідомо для чого й кого, які навряд чи колись взагалі будуть використані за призначенням.
6.	Астахов З.П. [11, с. 418]	Матеріально-виробничі запаси – це в широкому розумінні предмети праці, які уречевлено складають основу продукту, що виробляється, і повністю включаються в собівартість продукції, робіт і послуг після попередньої обробки в одному виробничому циклі.
7.	В.В. Іванієнко [12, с. 252]	Виробничі запаси — це матеріальні ресурси, що знаходяться на складах фірми (сировина, матеріали, покупні напівфабрикати, що комплектують вироби, паливо, тара і тарні матеріали, запасні частини для ремонту, інструменти та ін.), призначені для виробничого споживання, але які ще не надійшли у виробництво.
8.	І.Б. Швець [13, с. 14]	Виробничі запаси є матеріальними оборотними активами підприємств, є головною умовою здійснення необхідного виробничого процесу.
9.	П.С. Безруких [14]	Під виробничими запасами розуміє різні речові елементи виробництва, що використовуються в якості предметів праці у виробничому та іншому господарчих процесів.

10.	В.В.Ковальов[15, с. 518]	Вважає виробничі запаси частиною оборотних засобів підприємства. Визначає, що до їх складу входить сировина, матеріали, МШП, незавершене виробництво, готова продукція та товари для перепродажу.
11.	Пушкар М.С. [16, с. 74]	Під виробничими запасами розуміє запаси засобів виробництва, які знаходяться на складах суб'єкта господарювання і необхідні для забезпечення безперервного виробничого процесу, причому це лише ті предмети праці, які ще не задіяні у процесі виробництва і зберігають свою натурально-речову форму .

В результаті аналізу різних визначень поняття «виробничі запаси» вчених-економістів, можна помітити, що всі вони трактують його по-різному, але є одне, що їх об'єднує. Практично у всіх визначеннях виробничі запаси визначаються як матеріальні ресурси, що використовуються у процесі виробництва, до яких належать сировина, матеріали, предмети праці тощо.

В ході проведення дослідження було встановлено, що на сьогоднішній день існують невирішені та дискусійні питання в області сутності класифікації виробничих запасів, які впливають на ефективність управлінської діяльності на підприємстві, і особливо бухгалтерського обліку. Деякі підходи до класифікації виробничих запасів наведені у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Підходи до класифікації виробничих запасів в різних джерелах

№	Автор	Класифікація виробничих запасів
1.	Кужельний М.В, В.Г. Лінник [17, с. 35]	Розділіть запаси на природні (сировину) та створені людиною (основні та допоміжні матеріали).

2.	М.С. Пушкар [18, с. 208]	Запаси класифікуються за певними ознаками: за способом включення до собівартості (основні та допоміжні), за групами матеріалів (лісові, текстильні, чорні, кольорові метали, електроприлади, фарби та ін.), за вартістю (цінні, високої, середньої та низької вартості), за способом зберігання – відкрите та закрите зберігання, за частотою використання (масове, часте та мале використання)
3.	С.Ф. Голов В.І.Єфименко [19, с. 173]	Виробничі запаси класифікують так: сировина, основні та допоміжні матеріали; купівельні напівфабрикати; незавершене виробництво, малоцінні та швидкозношувані предмети; молодняк і тварини на відгодівлі.
4.	Ф.Ф. Бутинець [6, с. 112]	Класифікує виробничі запаси за субрахунками найбільш важливу і раціональну, а також підкреслює, що цей поділ умовно і часто залежить від кількості матеріалів, що використовуються під час виробництва різних видів продукції.
5.	Ткаченко Н.М. [20,с. 458–459]	Наводить класифікацію виробничих запасів за економічним змістом, виділивши дев'ять класифікаційних ознак: за місцезнаходженням, наявністю на підприємстві, наявністю на початок і кінець періоду, по відношенню до залишку, ступенем ліквідності, обсягом, обсягом, складом і структурою..

За результатами проведеного аналізу наведено узагальнену класифікацію виробничих запасів, яка об'єднує у собі найконцептуальніші для потреб управління виробничими запасами ознаки та види запасів, а тому дозволяє вчасно прийняти ефективне управлінське рішення (схема. 1.1)[6].

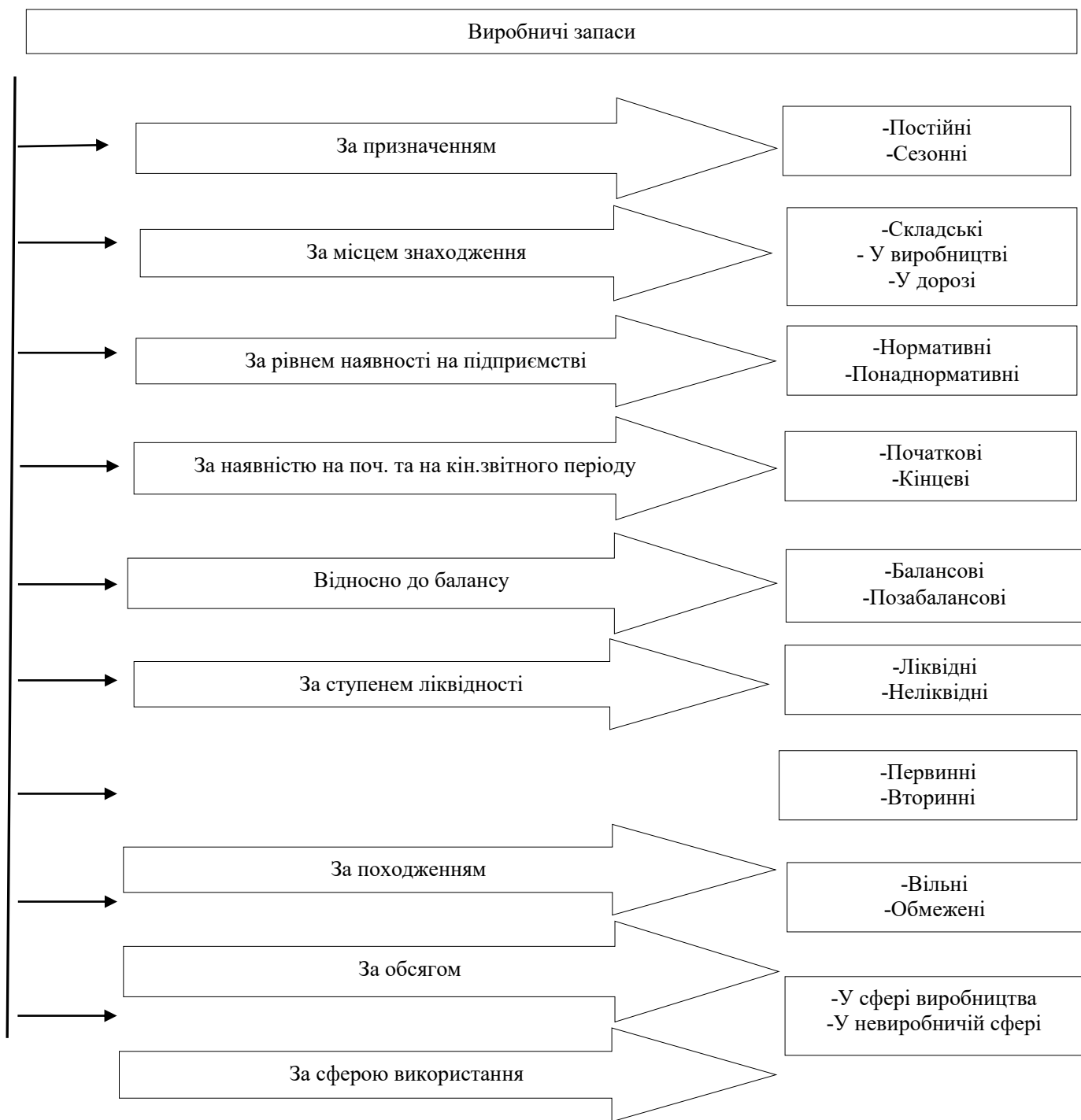

Схема 1.1. Класифікація виробничих запасів

Підсумовуючи все вище наведене, можна зробити висновок, що виробничі запаси є однією з найважливіших економічних категорій в економічній науці. Вивчення обліку виробничих запасів дуже важливе для ефективного функціонування підприємств. Але існують також деякі недоліки у вивченні поняття «виробничі запаси», зокрема різні підходи до їх класифікації та розкриття сутності цього поняття.

1.2. Виробничі запаси як об'єкт бухгалтерського обліку та економічного аналізу

«Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 2.11.99 № 246, встановлює методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси та її розкриття у фінансовій звітності підприємства» [21].

Відповідно до цього положення *запаси* - це активи, які

- утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності
- перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;
- утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством.

У бухгалтерському обліку розрізняють поняття «виробничі запаси», під якими розуміють предмети праці, призначені для обробки, переробки або використання у промисловому виробництві чи для господарських потреб, а також предмети праці, які згідно з чинним законодавством віднесені до малоцінних та швидкозношуваних предметів.

«Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України (зі змінами та доповненнями) № 996-XIV від 16.07.99 р., прийнятий Верховною Радою України, регулює організацію бухгалтерського обліку запасів та відображення його результатів у фінансовій звітності» [22].

«П(С)БО 9 «Запаси» є основним документом, який розглядає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси підприємства та її розкриття у фінансовій звітності. Цей документ містить інформацію про визнання та первісну оцінку запасів, оцінку реалізації та оцінку запасів на дату балансу» .

Відповідно до цього стандарту запаси визнаються активами, якщо існує ймовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням, та їх вартість може бути достовірно визначена.

«В рамках фінансової звітності **запаси включають в себе:**

- *сировина, матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні активи*, що призначені для використання у виробництві продукції, виконанні робіт, наданні послуг, обслуговуванні виробництва та адміністративних цілях

- *незавершене виробництво та незавершені послуги у вигляді деталей, вузлів, виробів і незавершених технологічних процесів*, які ще не пройшли обробку та складання. Незавершене виробництво і незавершені послуги на підприємствах, що виконують роботи і надають послуги, складаються з витрат на виконання незавершених робіт (послуг), за якими підприємством ще не визнано дохід;

- *готової продукції, виробленої на підприємстві*, яка призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншими нормативно-правовими актами;

- *товари у вигляді матеріальних цінностей*, які придбані (отримані) підприємством та утримуються з метою подальшого перепродажу;

- *малоцінні та швидкозношувані предмети*, що не використовуються протягом одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року;

- *біологічні активи оборотних активів*, якщо вони оцінюються відповідно до Положення (стандарту) 9, а також продукція сільського та лісового господарства після її первісного визнання» [21].

Одиницею бухгалтерського обліку запасів є їх найменування або однорідна група (вид). Придбані (отримані) або вироблені запаси зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю.

НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (зі змінами, внесеними згідно з Наказами Мініну № 627 від 27.06.2013 р. та № 48 від 08.02.2014 р.) регламентує правильність визнання запасів, контроль за порядком їх

відображення у звіті про фінансові результати, а також їх економічну характеристику[23].

Для відображення господарських операцій з активами, капіталом, зобов'язаннями і господарськими операціями підприємств і організацій використовується План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 (із змінами і доповненнями)[24]. Облік запасів є основним елементом методу бухгалтерського обліку. Для обліку запасів підприємства використовують такі рахунки та субрахунки:

- 20 «Виробничі запаси»;
- 21 «Поточні біологічні активи»
- 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети»
- 23 «Виробництво»
- 24 «Брак у виробництві»
- 25 «Напівфабрикати»
- 26 «Готова продукція»
- 27 «Продукція сільськогосподарського призначення»
- 28 «Товари»

Наказ Мінстату України від 21.06.96 р. № 193 для правильності оформлення первинних документів по відображенню запасів[25].

«Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку № 16 «Витрати», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318, визначено, що до прямих матеріальних витрат, що включаються до собівартості продукції, належать вартість сировини та основних матеріалів, які є основою продукції» [26]. Інші операційні витрати включають собівартість реалізованих запасів, втрати від псування запасів.

«Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів визначають, які запаси визнаються запасами для цілей бухгалтерського обліку, порядок та оцінку вибуття запасів, документальне оформлення операцій з руху запасів, облік і

контроль наявності та руху запасів на складі та у виробництві, синтетичний та аналітичний облік запасів, особливості обліку тари» [23].

«Невід'ємною частиною обліку і контролю виробничих запасів підприємств є їх регулярна інвентаризація, яка забезпечує відповідність фактичних даних даним бухгалтерського обліку, своєчасне виявлення нестач, крадіжок і шахрайства. Загальні принципи, вимоги та рекомендації щодо проведення інвентаризації активів підприємств та організацій визначені «Положенням про інвентаризацію активів та зобов'язань», затвердженим Наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 №879» [27]. «Документ регламентує організацію та основні засади проведення інвентаризації, порядок проведення інвентаризації активів і зобов'язань, перевірки та оформлення результатів інвентаризації. Постанова Кабінету Міністрів України «Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей» від 22.11.1999 № 116 визначає механізм визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей» [28].

Запаси, які морально застаріли і не будуть використовуватися на підприємстві, повинні списуватися з балансу відповідно до принципу обачності, щоб не завищувати оцінку активів. Оцінка запасів здійснюється на момент придбання (виготовлення), вибуття та на дату балансу.

Запаси в момент придбання (отримання) або виготовлення зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю. Первісною вартістю запасів, придбаних за плату, визнається їх собівартість, яка складається з

- суми, що сплачуються постачальнику (продавцю) за договором
- розмір ввізного мита
- сума непрямих податків, пов'язаних з придбанням запасів, які не відшкодовуються підприємству;
- витрати на придбання, обробку, транспортування запасів до місця їх використання, включаючи витрати на страхування та відсотки за товарний кредит постачальника;

-інші витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням запасів і доведенням їх до стану, в якому вони придатні для використання у запланованих цілях.

Транспортно-заготівельні витрати (ТЗВ) не завжди можуть бути безпосередньо віднесені до собівартості конкретних запасів (при доставці різних запасів транспортом, при отриманні рахунків від транспортних організацій в кінці місяця). При цьому підприємство може обліковувати ТЗВ на окремому субрахунку рахунку 20 та додавати до собівартості запасів при їх використанні певний відсоток ТЗВ, який визначається за формулою:

$$\%ТЗВ = \frac{ТЗВ_{\text{напочатокмісяця}} + ТЗВ_{\text{замісяць}}}{\text{Запасинапочаток} + \text{Запаси, що надійшли замісяць}} \quad (1.1)$$

«Первісною вартістю запасів власного виробництва є їх виробнича собівартість, яка визначається відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку № 16 «Витрати»» [21].

«Первісною вартістю запасів, внесених до статутного капіталу підприємства, визнається їх справедлива вартість, визначена засновниками (учасниками) підприємства. Первісною вартістю запасів, отриманих підприємством безоплатно, є їх справедлива вартість» [21].

«Первісна вартість одиниці запасів, придбаних у результаті обміну на подібні запаси, дорівнює балансовій вартості переданих запасів. Якщо балансова вартість переданих за пасів перевищує їх справедливу вартість, то первісною вартістю отриманих запасів є їх справедлива вартість. Різниця між балансовою і справедливою вартістю переданих запасів враховується до складу витрат звітного періоду» .

Первісна вартість запасів, придбаних в обмін (або частковий обмін) на неподібні запаси, дорівнює справедливій вартості переданих запасів, збільшеній (зменшеній) на суму грошових коштів або їх еквівалентів, переданих (отриманих) під час обміну.

Оцінка вибуття запасів здійснюється за одним з таких методів[21]:

- ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів;
- середньозваженої собівартості;
- собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО);

—нормативних затрат;

—ціни продажу.

Оцінка за ідентифікованою собівартістю

Іншими словами, «за якою ціною купив, за якою ціною списав» (у виробництво, на склад готової продукції або на продаж - залежно від того, які запаси з якою метою вибувають).

Відповідно до П(С)БО 9 цей метод застосовується для оцінки вибуття запасів, придбаних з метою продажу за спеціальним замовленням, та запасів, які не замінюють один одного.

В Україні він завжди широко використовувався і застосовується практично в усіх галузях економіки. Обов'язковою умовою його застосування є можливість визначення ціни (первісної вартості) кожної одиниці запасів.

Оцінка за середньозваженою собівартістю

Метод середньозваженої собівартості застосовується окремо до кожної групи запасів з однаковими характеристиками використання та споживання. Середньозважена собівартість одиниці вибуття визначається за такою формулою:

Середньозважена собівартість одиниці = (Залишок на початок місяця + Отримано ідентичних запасів протягом місяця) / (Кількість запасів, що залишилися на початок місяця + Кількість ідентичних запасів, отриманих протягом місяця)

Так, у чисельнику формули ставиться величина у грошовому вираженні (вартість), а в знаменнику ті ж самі величини - у кількісному вираженні (тобто фізичних одиницях).

Алгоритм розрахунку середньої собівартості одиниці запасів протягом періоду визначається відповідно до методу, що застосовується для обліку запасів. Середня собівартість одиниці запасів може розглядатися як за звітний період (у разі періодичної амортизації запасів), так і після кожного наступного надходження (у разі безстрокової амортизації запасів).

Цей метод може використовуватися для оцінки взаємозамінних запасів, які не потребують ідентифікації при їх амортизації (на відміну від попереднього

методу). Недоліком цього методу є складність визначення середньої ціни при щоденному надходженні або споживанні запасів.

Перевагою методу середньозваженої собівартості є те, що вартість відпущених запасів та їх залишків можна визначити безпосередньо в момент здійснення операції, що надає об'єктивну інформацію про вартість запасів та практично не дозволяє маніпулювати показниками. Однак це пов'язано з великим обсягом робіт. Крім того, оцінка залишків матеріалів і собівартості готової продукції не є абсолютно об'єктивною.

«Метод ФІФО (first in, first out) базується на хронології надходження, тобто на припущенні, що одиниці запасів, які були придбані першими, продаються чи споживаються першими, що запобігає їх погіршенню, і що грошова одиниця є стабільною. Одиниці, що залишаються в запасах на кінець звітного періоду, оцінюються за цінами останніх надходжень товарів» [21].

Цей метод зазвичай використовується для таких запасів, як фрукти, овочі та інші продукти харчування, коли запаси, що надходять першими, повинні бути продані першими, щоб уникнути втрат через псування.

У випадку безстрокових запасів собівартість спожитих запасів розраховується на основі їх загальної вартості безпосередньо при споживанні чергової партії запасів. Собівартість реалізованих запасів визначається шляхом додавання витрат, витрачених на їх реалізацію.

«Перевагою методу ФІФО є його простота, систематичність та об'єктивність. Завдяки застосуванню цього методу унеможлиблюється маніпуляція даними в напрямку штучного завищення або заниження вартості запасів, тобто він сприяє запобіганню можливості маніпулювання прибутком та забезпечує відображення в балансі суми запасів, яка приблизно відповідає поточній ринковій вартості. Метод ФІФО виправданий в умовах низької інфляції. Його застосування в умовах високої інфляції призводить до завищення вартості матеріальних запасів, заниження собівартості готової продукції і, як наслідок, завищення результатів від реалізації» [35].

Основним недоліком цього методу є вплив зовнішніх факторів економічного життя на валовий прибуток окремого підприємства.

Таким чином, в умовах постійного зростання цін метод ФІФО дає найбільший валовий прибуток. Враховуючи, що в умовах загального зростання цін кожне підприємство прагне підвищити ціни на товари, що реалізуються, показник валового прибутку, наведений у звіті про фінансові результати, можна вважати необґрунтовано завищеним при застосуванні методу ФІФО для оцінки продажу[29, с.108].

Метод нормативної собівартості

«Нормативний метод обліку вибуття запасів є складовою нормативного методу обліку витрат (обліку за планово-розрахунковими цінами), який давно відомий в нашій країні і базується на нормативному методі калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг)» [21].

«Відповідно до пункту 23 П(С)БО 9, «оцінка за нормативною собівартістю полягає у застосуванні норм витрат на одиницю продукції (робіт, послуг), визначених підприємством з урахуванням нормативних рівнів використання виробничих запасів, трудових ресурсів, виробничих потужностей і діючих цін». З метою забезпечення максимально можливого наближення нормативних витрат до фактичних витрат і цін, регуляторна база повинна регулярно переглядатися і вдосконалюватися» [21].

Основними принципами нормативного методу обліку витрат (у тому числі вибуття запасів) і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) є наступні. Розрахунок фактичної собівартості конкретного виду продукції базується на розрахунку нормативної собівартості цього виду продукції відповідно до діючих норм витрат сировини та матеріалів, затверджених на підприємстві.

Відповідно до п. 11 П(С)БО 16 «Витрати» додаткові витрати, виявлені протягом звітного періоду, включаються до складу собівартості реалізованої продукції.

Нормативний метод обліку витрат і калькулювання собівартості найчастіше застосовується на промислових підприємствах зі складною технологією, а також у сезонних галузях матеріального виробництва. Разом з іншими методами оцінки вибуття запасів він необхідний не тільки для оцінки при вибутті запасів з підприємства, але й при їх переміщенні з однієї статті балансу в іншу, що також вважається вибуттям.

Метод оцінки вибуття запасів за цінами продажу

«Метод оцінки за цінами продаж застосовується підприємствами роздрібною торгівлі з використанням середнього відсотку торгової націнки на товари. Даний метод оцінки використовується підприємствами, які мають значну номенклатуру продукції, що змінюється, з приблизно однаковими націнками і в цих випадках застосування інших методів оцінки вибуття запасів не є виправданим» [21].

Собівартість реалізованих товарів вираховується як різниця між продажною вартістю (роздрібною) реалізованих товарів та сумою торговельної націнки на ці товари. Середній відсоток націнки визначається діленням суми націнки на початок звітного місяця та націнки у продажній вартості товарів, що надійшли протягом звітного місяця, на суму продажної вартості (роздрібною ціни) залишку товарів на кінець звітного місяця та продажної вартості (роздрібною ціни) товарів, реалізованих протягом звітного місяця (п. 22 П(С)БО 9).

Сума торговельної націнки, що відноситься до реалізованих товарів, розраховується із застосуванням середнього відсотка торговельних надбавок за формулою:

$$СТН = P * (ЗТН + ТН) / РЗ поч. + РЗВ, \quad (1.2)$$

де СТН – Сума торгової націнки;

P – Продажна (роздрібна) вартість;

ЗТН – залишок торгових націнок на поч. місяця;

ТН – торгова націнка за місяць;

РЗ поч. – продажна (роздрібна вартість залишку товарів на поч. місяця;

РЗВ - продажна (роздрібна) вартість отриманих у звітному періоді товарів.

В результаті використання різних формул оцінки запасів можуть бути отримані різні значення валового прибутку, зокрема, в умовах інфляції.

Вибір підприємством оптимального методу оцінки запасів сприяє збільшенню оборотних коштів, залученню інвестицій, що в кінцевому підсумку дозволяє збільшити прибуток і в цілому поліпшити фінансовий стан підприємства.

З метою дотримання об'єктивності оцінки запасів в умовах цінової нестабільності, відповідно до П(С)БО 9, запаси відображаються в бухгалтерському обліку та звітності за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації.

Тому підприємство обирає найпростіший метод, хоча існують різноманітні методи визнання та оцінки запасів.

1.3. Порівняння визначення запасів за П(С)БО та МСБО.

Основним нормативно-правовим актом, що встановлює методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси в Україні є Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [6], а за кордоном для обліку запасів використовується Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси» [7]. Результати дослідження окремих положень зазначених нормативних документів показали, що визначення поняття «запаси» в обох стандартах є майже ідентичним, але відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» до складу запасів включаються також активи, що утримуються для споживання при управлінні підприємством. Таке доповнення є доречним, оскільки запаси також використовуються на підприємстві в адміністративних цілях, при закупівлі, зберіганні та реалізації (табл. 1). При аналізі класифікації запасів встановлено, що П(С)БО 9 «Запаси» [6] містить детальний перелік активів з класифікацією за аналітичними групами, які визнаються запасами на підприємстві (рис. 1). МСБО 2 «Запаси» не виділяє малоцінні та швидкозношувані предмети в окрему групу запасів.

Згідно з цим міжнародним стандартом бухгалтерського обліку, запаси компанії зазвичай включають в себе:

- Товари, придбані та утримувані для перепродажу;
- Готова продукція або незавершене виробництво підприємства;
- основні та допоміжні матеріали, призначені для виробничого процесу.

При дослідженні оцінки запасів встановлено, що вона проводиться у трьох випадках (вимоги однакові у двох нормативно-правових актах): при надходженні запасів, при уцінці запасів та при їх оприбуткуванні. Однак, щодо первісної оцінки запасів відповідно до МСБО 2 «Запаси» та П(С)БО 9 «Запаси» положення дещо відрізняються.

Поняття «первинна вартість» як таке відсутнє в МСБО 2 «Запаси», але є тлумачення поняття «собівартість запасів», «витрати на переробку» та «інші витрати». Первісна вартість запасів залежить від джерела їх придбання відповідно до П(С)БО 9 «*Запаси*»:

- придбано за плату
- виробляється власними силами компанії
- внесено до статутного капіталу суб'єкта господарювання
- отримано безкоштовно.

Така конкретизація методів визначення собівартості придбання залежно від джерела придбання сприяє більш достовірній оцінці запасів та відтворенню інформації у фінансовій звітності. На рис. 2 наведено види оцінки запасів за первісною вартістю відповідно до МСБО 2 «Запаси» та П(С)БО 9 «Запаси». Результати аналізу видів та характеру методів оцінки запасів на підприємстві в момент їх вибуття відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» [6] та МСБО 2 «Запаси» [7] наведено в табл. 2.

З таблиці 2 видно, що методи оцінки запасів на момент їх вибуття з підприємства в досліджуваних нормативно-правових документах є однаковими. Крім того, метод оцінки запасів на дату балансу відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» [6] повністю відповідає МСБО 2 «Запаси» [7]: Запаси відображаються в

бухгалтерському обліку та звітності за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації.

Обидва стандарти містять перелік витрат, які не включаються до собівартості запасів і визнаються витратами підприємства. Однак є й певні відмінності [3]. Так, відповідно до МСБО 2 «Запаси», витрати на зберігання виключаються із собівартості запасів (за винятком витрат, понесених у процесі виробництва і необхідних для підготовки до наступного етапу виробництва). А відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» фінансові витрати не включаються до собівартості придбання, методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про них визначаються П(С)БО 31 «Фінансові витрати» [7].

Відповідно до **МСБО 2 «Запаси»** у фінансовій звітності суб'єкта господарювання розкривається інформація про:

- 1) облікову політику, застосовану для оцінки запасів, у тому числі використані формули розрахунку собівартості;
- 2) загальну балансову вартість запасів та балансову вартість відповідно до прийнятних для підприємства класифікацій;
- 3) балансову вартість запасів, відображену за чистою вартістю реалізації за вирахуванням витрат на продаж;
- 4) суму запасів, визнаних витратами протягом періоду;
- 5) суму часткового списання запасів, визнану витратами протягом періоду;
- 6) суму будь-якого сторнування часткового списання, визнаного як зменшення запасів;
- 7) обставини або події, що призвели до сторнування часткового списання запасів;
- 8) балансова вартість запасів, переданих у заставу як забезпечення гарантійних зобов'язань.

П(С)БО 9 «Запаси» вимагає розкриття у фінансовій звітності інформації про таке:

- 1) методи оцінки запасів;

- 2) балансову вартість (облікову вартість) запасів, що відносяться до конкретних класифікаційних груп;
- 3) балансова вартість (облікова вартість) запасів, що обліковуються за чистою вартістю реалізації;
- 4) балансова вартість запасів, переданих у переробку, консигнацію або заставу;
- 5) сума збільшення чистої вартості реалізації, за якою запаси були оцінені відповідно до пункту 28 цього Положення (стандарту).

Таблиця 1.3

Порівняння сутності визначення запасів [6; 7]

Запаси-це активи, які:	
Згідно П(С)БО 9 «Запаси»	Згідно з МСБО 2 «Запаси»
1. Утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності.	1. Утримуються для продажу у звичайному ході бізнесу.
2. Перебувають у процесі виробництва для подальшого продажу продукту виробництва.	2. Перебувають у процесі виробництва для такого продажу або існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або під час надання послуг.
3. Утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством/установою.	

У першому розділі було розглянуто законодавчо-нормативну базу та методи оцінки запасів на підприємстві, проаналізовано запаси як економічну категорію, що дало змогу охарактеризувати об'єкт дослідження, визначити його місце у складі активів підприємства і значення для забезпечення господарської діяльності підприємства. Наведена характеристика показала основні проблеми обліково-

аналітичного і інформаційного забезпечення цього активу, а саме складність оцінки запасів на дату балансу.

Дослідження оцінки запасів встановило, що вона проводиться у трьох випадках (вимоги однакові у двох нормативно-правових актах): при надходженні запасів, при уцінці запасів та при їх оприбуткуванні. Однак, щодо первісної оцінки запасів відповідно до МСБО 2 «Запаси» та П(С)БО 9 «Запаси» положення дещо відрізняються, що негативно впливає на обліково-аналітичні процедури та підходи до методик обліку цього активу.

Проведено порівняння визнання запасів за П(С)БО та МСБО, як основних нормативно-правових актів, що встановлює методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси в Україні. Результати дослідження окремих положень зазначених нормативних документів показали, що визначення поняття «запаси» в обох стандартах є майже ідентичним, але відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» до складу запасів включаються також активи, що утримуються для споживання при управлінні підприємством. Таке доповнення є доречним, оскільки запаси також використовуються на підприємстві в адміністративних цілях, при закупівлі, зберіганні та реалізації. При аналізі класифікації запасів встановлено, що нормативні вимоги щодо запасів містить детальний перелік активів з класифікацією за аналітичними групами, які визнаються запасами на підприємстві.

РОЗДІЛ 2

ВИРОБНИЧО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМСТВА. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТОВ «ТУЛЬЧИНСЬКИЙ МЗС»

2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Тульчинський МЗС»

Тульчинський маслосирзавод – лідер вітчизняного виробництва вершкового масла та рослинно-вершкових сумішей.

Основний напрямок бізнесу ТОВ «Тульчинський МЗС» - перероблення молока, виробництво масла та сиру, також є інші види діяльності такі як: допоміжна діяльність у рослинництві та оптова торгівля молочними продуктами, яйцями, харчовими оліями та жирами об'єднані єдиним принципом роботи: пропонувати інноваційні продукти високої якості, які відповідають очікуванням споживачів на кожному етапі їх життя.

ТМ «Тульчинка» є лідером в Україні з виробництва та продажу рослинно-вершкових сумішей і сирного продукту й однією з найпопулярніших продуктів харчування України, а також володарем нагород «Бренд року» і «Вибір року». Бренд радує споживачів якісними, смачними та корисними продуктами з низьким вмістом холестерину. Продукція виробляється на «Тульчинському маслосирзаводі» – великому й сучасному підприємстві, колектив якого справедливо вважають провідним експертом молочної галузі України. Процес виробництва відповідає найвищим стандартам якості. Підприємство здійснює закупку молока в основному на сіль господарських підприємствах та господарствах населення Тульчинського району.

Уже майже 90 років вони вдосконалюють власну майстерність, передаючи з покоління в покоління досвід і рецептури, вкладають душу у створення продукту, досягаючи найвищої якості. Сучасне виробництво, вдосконалені технології та жорсткий контроль на всіх етапах – ці фактори гарантують високу якість

продукції. Асортимент ТМ «Тульчинка» широко представлений не тільки в Україні, а і в країнах СНД і Близького Сходу.

Основною метою діяльності ТОВ «Тульчинський МСЗ» є:

- отримання прибутку;
- створення висококонкурентного бізнесу з використанням найкращих концепцій та методів управління;
- створення ефективної команди та надійного робочого місця для співробітників компанії;
- міжнародна діяльність.

Предметом діяльності товариства є:

- виробництво високоякісних молочних продуктів;
- дослідження потреб та смаків споживачів;
- розширення асортименту продукції;
- виробництво молока, сирних плавлених продуктів, продукт паста-філата, закусочок з сиром, суміш рослинно-вершкова, пасту та суміш рослинно-молочна, олію рослинно-вершкова.

Директором ТОВ ТОВ «Тульчинський МСЗ» є Кучевський Олександр Францович..

Юридична та фактична адреса : Україна, 23600, Вінницька обл., Тульчинський р-н, місто Тульчин, вул. Полковника Ганжі, буд. 16.

Статутний капітал складає 554986220,00 грн

Середня кількість працівників: 450 осіб.

Інформація про основні засоби ТОВ «Тульчинський МСЗ» наведена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Інформація про основні засоби ТОВ «Тульчинський МСЗ»

Найменування основних засобів	Основні засоби, всього (тис.грн.)	
	на початок періоду	на кінець періоду
Виробничого призначення:	322035	327873
Будівлі та споруди	5425	6475

Продовження табл.2.1

Машини та обладнання	215832	208240
Транспортні засоби	35978	39564
Земельні ділянки	6467	6467
Інші	7871	7865
Всього	188014	196016

Організаційна структура управління ТОВ «Тульчинський МСЗ» є лінійною структурою. Суть лінійної організаційної структури полягає в тому, що вона дуже проста за своєю суттю: основним принципом лінійної структури є вертикальна ієрархія, тобто співвідпорядкованість підрозділів управління знизу вгору. При лінійній структурі управління дуже чітко здійснюється принцип єдиноначальності: на чолі кожного підрозділу стоїть керівник, наділений всіма повноваженнями, що здійснює одноосібне керівництво підлеглими йому ланками і зосереджує в своїх руках всі функції управління. Організаційна структура управління ТОВ «Тульчинський МСЗ» представлена на схемі 2.1.

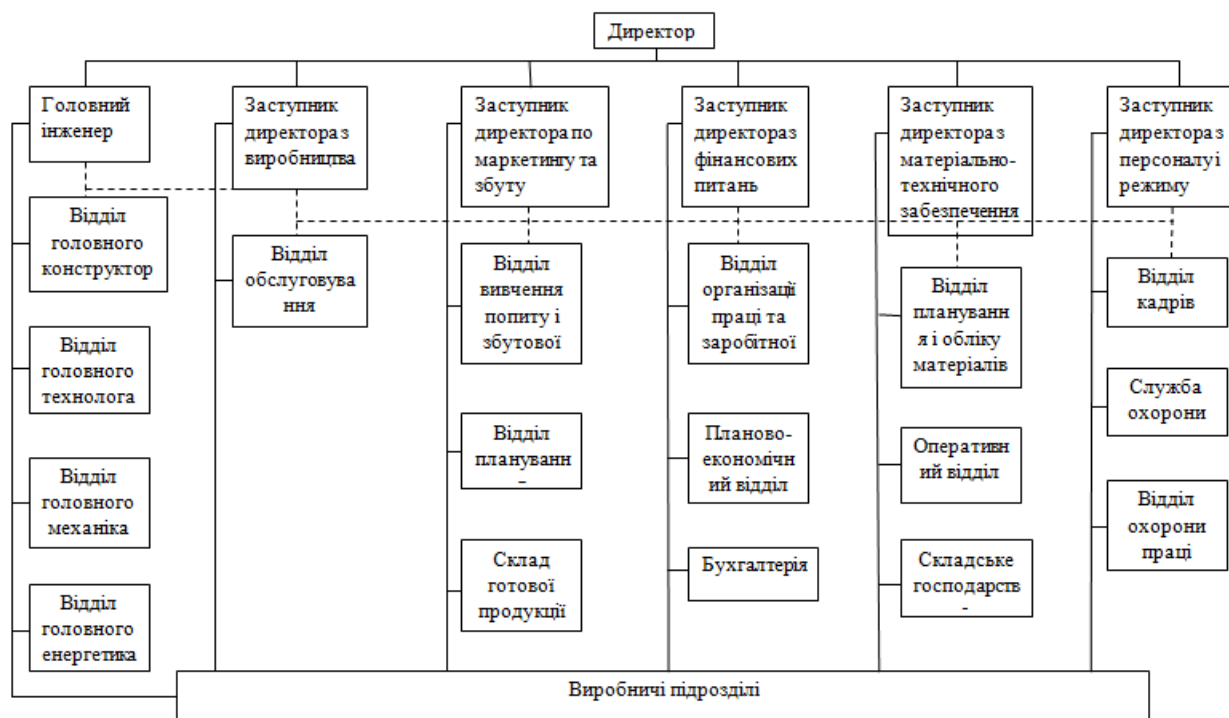

Схема 2.1. Організаційна структура управління ТОВ «Тульчинський МСЗ»

Структура бухгалтерії ТОВ «Тульчинський МСЗ» складається з наступних в ідділів та облікових груп:

- група обліку основних засобів;
- група обліку виробничих запасів;
- група обліку розрахункових і касових операцій;
- група обліку матеріальних витрат і калькуляції собівартості;
- група зведеного обліку.

Рисунок 3.1 Організаційна структура бухгалтерії ТОВ «Тульчинський МСЗ»

Основні засоби обліковуються у групі «Основні засоби та нематеріальні активи». До функцій бухгалтерів цієї групи належать: синтетичний та аналітичний облік власних та орендованих основних засобів, а також орендованих нематеріальних активів, які віднесені до складу основних засобів; облік нематеріальних активів; нарахування та облік зносу (амортизації) основних засобів та нематеріальних активів; аналіз ефективності використання основних засобів підприємства.

Група виробничих запасів забезпечує синтетичний та аналітичний облік сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, запасних частин, тари та інших матеріалів, призначених для споживання в ході нормального циклу діяльності. Також до завдань цієї облікової групи входить синтетичний та аналітичний облік готової продукції на складі та контроль за витратами матеріалів.

Група розрахунково-касових операцій спрямована на виплату заробітної плати, проведення прямих звірок з клієнтами та постачальниками, а також звірку касових операцій компанії. Додатково в цій обліковій групі здійснюється аналітичний та синтетичний облік дебіторської та кредиторської заборгованості, а також розрахунок резерву сумнівних боргів.

Група обліку матеріальних витрат і калькулювання собівартості обробляє та групує інформацію про витрати підприємства за економічними елементами та статтями витрат і калькулює фактичну собівартість продукції.

Консолідована звітна група узагальнює всю облікову інформацію, пов'язану з діяльністю компанії, визначає фінансові результати та готує статистичну і фінансову звітність. Ця група також проводить загальний аналіз ефективності господарської діяльності підприємства та здійснює контроль за виконанням виробничих планів і нормативів.

На головного бухгалтера ТОВ «Тульчинський МСЗ» покладено наступні обов'язки:

1. Організація бухгалтерського обліку господарсько-фінансової діяльності товариства та контроль за економним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, збереженням власності товариства.

2. Забезпечення максимальної централізації обліку і обробки даних та раціональної організації бухгалтерського обліку і звітності на підприємстві та його підрозділах на основі застосування сучасних технічних засобів та інформаційних технологій, прогресивних форм і методів бухгалтерського та податкового обліку і контролю.

3. Дотримання порядку оформлення первинних бухгалтерських документів, розрахунків і платіжних зобов'язань, проведення інвентаризацій грошових коштів, товарно-матеріальних цінностей і основних засобів, здійснення контролю за проведенням ревізій організації бухгалтерського обліку і звітності, а також документальних ревізій в структурних підрозділах підприємства.

4. Здійснення контролю законності, своєчасності і правильності оформлення господарських операцій, складання економічно обґрунтованих розрахунків собівартості продукції, робіт (послуг), фонду оплати праці, правильності обчислення і перерахування податків і зборів до державного бюджету і державних цільових фондів, погашення кредитної заборгованості перед банками, відрахувань до фондів і резервів підприємства.

5. Вжиття заходів щодо запобігання нестачам, незаконному витрачання коштів і матеріальних цінностей, порушенням фінансової дисципліни та податкового законодавства.

6. Участь у формуванні документів про нестачі та розкрадання коштів і товарно-матеріальних цінностей, у разі необхідності контроль за передачею цих документів до слідчих і судових органів.

7. Забезпечення суворого дотримання штатної, фінансової та касової дисципліни, законності списання з балансів нестач, сумнівних боргів і зобов'язань та інших втрат, збереження, оформлення і належну передачу до архіву бухгалтерських документів.

8. Гарантування своєчасного складання на підставі даних первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку бухгалтерської та податкової звітності та їх належне подання до відповідних органів.

9. Надання методичної допомоги працівникам підрозділів підприємства з питань контролю, звітності, ведення бухгалтерського та податкового обліку.

10. Участь у проведенні економічного аналізу господарсько-фінансової діяльності підприємства з використанням даних бухгалтерського обліку і звітності з метою виявлення внутрішньогосподарських резервів, усунення втрат і неефективних витрат.

2.2. Аналіз фінансового стану ТОВ «Тульчинський МСЗ»

Аналіз стану ліквідності балансу полягає в зіставленні статей активу з статтями пасиву. У балансі активи підприємства згруповані за ступенем зростання їх ліквідності, а в пасиві зобов'язання розміщені в міру зменшення умов їх погашення (посилення, підвищення терміновості). Якщо при такому порівнянні активів достатньо, то баланс є ліквідним, а підприємство платоспроможним, і навпаки[30, с.125]:

1. Найліквідніші активи (A1) - це кошти суб'єкта господарювання на поточному, валютному та інших рахунках, у касі, короткострокові фінансові інвестиції (цінні папери), які можуть бути негайно використані для здійснення поточних платежів.

2. Активи, що реалізуються швидко (A2) (активи, які потребують певного часу для перетворення на грошові кошти) - дебіторська заборгованість та інші оборотні активи, платежі за якими очікуються протягом 12 місяців після звітної дати. Ліквідність цих активів є різною і залежить від суб'єктивних та об'єктивних факторів: кваліфікація фінансових працівників, взаємовідносини компанії з платниками податків та платоспроможність, умови кредитування покупців, організація обігу рахунків-фактур тощо.

3. Активи, що повільно реалізуються (A3) (найменш ліквідні активи) - запаси та витрати. Ліквідність цієї групи залежить від своєчасності відвантаження продукції, швидкості та правильності оформлення банківських документів, швидкості обігу платіжних документів у банку, якості та попиту на продукцію, конкурентоспроможності, платоспроможності покупців, форми розрахунків тощо.

4) Активи, що важко реалізуються (A4) - це активи, які призначені для використання в господарській діяльності протягом тривалого періоду часу. До цієї статті можуть включатися статті «Необоротні активи» розділу I активу балансу.

Залежно від ступеня зростання термінів погашення зобов'язань пасиви балансу групуються таким чином [30, с.130]:

1. Найбільш строкові зобов'язання (П1) - кредиторська заборгованість, позики працівникам та інші поточні зобов'язання.

2. Короткострокові зобов'язання (П2) - короткострокові кредити банків та інші позики, що підлягають погашенню протягом 12 місяців після звітної дати.

3. Довгострокові зобов'язання (П3) - довгострокові кредити банків, залучені кошти та інші довгострокові пасиви.

4. Постійні пасиви (П4) - це власний капітал підприємства - статті розділу І пасиву балансу.

Підприємство вважається ліквідним, якщо його оборотні активи перевищують поточні зобов'язання.

Компанія може бути більш-менш ліквідною або зовсім не ліквідною. Для оцінки фактичного ступеня ліквідності підприємства в першу чергу необхідно проаналізувати ліквідність балансу.

Активи/Пасиви	2021	2020	2019
A1	1650	243	922
A2	274429	209496	529315
A3	128449	76607	91142
A4	8155	67354	72209
П1	140332	83268	78752
П2	0	0	288008
П3	0	0	0
П4	249898	22414	257813

Коефіцієнт загальної ліквідності = Оборотні активи / Поточні зобов'язання = $317783/150043 = 2,12$. Нормативне значення цього показника вважається більшим за 2. Якщо значення коефіцієнта менше 2, то платоспроможність підприємства є незначною, а це означає, що існує фінансовий ризик як для самого підприємства, так і для його партнерів. Низький рівень ліквідності, як правило, свідчить про складність реалізації продукції або погану організацію логістики.

Коефіцієнт швидкої ліквідності=(Оборотні активи - запаси)/поточні зобов'язання=(317783-128321)/150043=1,26. Цей коефіцієнт показує, чи зможе підприємство виконати свої зобов'язання перед кредиторами у разі зниження обсягів реалізації продукції. Він повинен бути більше 1. Він є більшим за 1 і це свідчить про спроможність бізнесу відповідати за своїми зобов'язаннями у разі зниження обсягів реалізації.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності = Грошові кошти та їх еквіваленти / Поточні зобов'язання = 1650/150043 = 0,010. Цей показник має бути в діапазоні від 0,1 до 0,2. У нашому випадку він нижчий за норму, а це свідчить про те, що підприємство не зможе вчасно розрахуватися за своїми боргами, якщо термін платежу настане найближчим часом.

Порівняємо показники ліквідності за 2021, 2020 та 2019 роки в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Порівняння показників ліквідності ТОВ «Тульчинський МСЗ» за останні три роки

Показники ліквідності	2021 рік	2020 рік	2019 рік	Орієнтовне позитивне значення показника
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,12	2,72	1,49	≥ 2
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,26	1,88	1,25	≥ 1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,010	0,0049	0,0024	від 0,1 до 0,2

З даних таблиці видно, що підприємство є ліквідним, але у 2021 році показники дещо знизились у порівнянні з 2020 роком.

Таким чином, можна зробити висновок, що ТОВ «Тульчинський МСЗ» є ліквідним. Про це свідчать низькі показники ліквідності.

Аналіз ліквідності здійснюється шляхом порівняння наявності та надходження коштів з основними виплатами (податки, платежі по соціальному страхуванню, внески до пенсійного фонду та інші внески, погашення кредитів, оплата комунальних послуг та послуг сторонніх організацій, заробітна плата). Загальна платоспроможність показує, скільки усіх платіжних засобів підприємства ($A1 + A2 + A3$) припадає на одну гривню поточних зобов'язань. Таким чином, якщо платіжні засоби перевищують поточні зобов'язання, підприємство вважається платоспроможним. В економічній літературі теоретичне значення загальної платоспроможності наводиться в діапазоні від 1,0 до 2,0 [31, с.204]. Однак це лише орієнтовне значення, яке вказує на критичне мінімальне значення індикатора, а не на його точне нормативне значення. Насправді значення нормативного значення показника на підприємствах може суттєво відрізнятися, оскільки відображає структуру активів та пасивів, яка варіюється залежно від виду економічної діяльності.

Таблиця 2.3

Платоспроможність	2021 рік	2020 рік	2019 рік
Абсолютна платоспроможність $(Aп) = \frac{A1}{П1}$	1650/140332=0,01 1	442/83268=0,005	922/78752=0,011
Проміжна платоспроможність($Пп) = \frac{A1+A2}{П1}$	(1650+275429)/14 0332=1,97	(442+209496)/8326 8=2,52	(922+529315)/7875 2=6,73
Загальна платоспроможність $(Зп) = \frac{A1+A2+A3}{П1}$	(1650+275429+12 8449)/140332=2,8 9	(442+209496+7660 7)/83268=3,44	(922+529315+9114 2)/78752=7,89

Співвідношення всіх платіжних засобів до поточних зобов'язань нижче 1,0 характеризує високий фінансовий ризик через неспроможність підприємства розрахуватись за своїми боргами. Якщо значення показника

платоспроможності значно перевищує коефіцієнт 1,0, можна зробити висновок, що підприємство має значні оборотні активи, сформовані за рахунок власних фінансових ресурсів. В нашому випадку лише абсолютна платоспроможність нижче 1, всі інші показники більше 1, що свідчить про незначні ризики для підприємства. В цілому підприємство є платоспроможним, має достатню кількість платіжних інструментів.

Фінансова стійкість - це надійно гарантована платоспроможність, збалансованість між власними і залученими коштами, незалежність від випадковості ринкової ситуації та партнерів, довіра кредиторів та інвесторів і рівень залежності від них, наявність прибутку для забезпечення самофінансування [32, с.223].

У вітчизняній та світовій практиці розроблено систему показників, що використовуються для оцінки фінансової стійкості підприємства. Головними з них є:

- коефіцієнт концентрації власного капіталу (коефіцієнт автономії);
- коефіцієнт фінансової залежності;
- коефіцієнт маневреності власного капіталу;
- коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами;
- коефіцієнт співвідношення власного і позикового капіталу (коефіцієнт фінансової стійкості).

Розрахуємо ці коефіцієнти для ТОВ «Тульчинський МСЗ»:

1. Коефіцієнт автономії розраховується як відношення підсумку власного капіталу до підсумку балансу $= \text{р.1495} / \text{р.1900} = 249898 / 399941 = 0,62$. Норма цього коефіцієнту $> 0,5$, тому наш показник є високим і компанія є незалежною від зовнішніх боргів.

2. Коефіцієнт фінансової залежності $= (\text{р.1900} - \text{р.1495}) / \text{р.1900} = (399941 - 243893) / 399941 = 0,37$. Норматив показника $< 0,5$, наш показник в межах норми, отже доля позикових коштів у формуванні капіталу підприємства є низькою.

3. Коефіцієнт маневреності власного капіталу визначається як відношення власного капіталу до оборотних активів $= \text{р.1495} / \text{р.1195} = 249898 / 317783 = 0,78$. Норма для цього показника $- >0,4$. Наш показник відповідає нормам, адже він більший за 0,4. Таким чином, досить велика частина власного капіталу використовується для фінансування підприємства.

4. Коефіцієнт покриття оборотних коштів власними оборотними коштами визначається як відношення власних оборотних коштів до загальної суми оборотних коштів $= (\text{р.1195} - \text{р.1695}) / \text{р.1195} = ((317783 - 150043) / 317783) = 0,53$. Нормативне значення показника $>0,1$. Наш показник більший за 0,1, а це означає, що рівень ресурсів для проведення незалежної фінансової політики є високим.

5. Коефіцієнт відношення власного капіталу до залученого (коефіцієнт фінансової стійкості) показує, скільки гривень власного капіталу припадає на 1 гривню залученого капіталу $= \text{р.1495} / (\text{р.1595} + \text{р.1695}) = 249898 / (0 + 150043) = 1,66$. Наш коефіцієнт більше 1, тому це вказує на те, що частка залученого капіталу у власному капіталі є низькою.

Порівняємо фінансову стійкість підприємства за останні 3 роки в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Фінансова стійкість ТОВ «Тульчинський МСЗ» за останні 3 роки

Показники фінансової стійкості	2021 рік	2020 рік	2019 рік	Орієнтовне позитивне значення показника
Коефіцієнт автономії	0,62	0,71	0,40	$> 0,5$
Коефіцієнт фінансової залежності	0,37	0,28	0,59	$< 0,5$
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,78	0,90	0,46	$> 0,4$

Продовження табл.2.4

Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами	0,53	0,63	0,33	> 0,1
Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу	1,66	2,46	0,68	>1

У 2021 році порівняно з 2020 роком показники змінилися. Так, коефіцієнт автономії зменшився на 0,09, але показник залишився в межах норми, що свідчить про те, що підприємство не є залежним від зовнішніх залучень. Коефіцієнт фінансової залежності збільшився на 0,09, показник залишився в межах нормативного значення, що свідчить про зменшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства. Коефіцієнт маневреності власного капіталу зменшився на 0,12, що означає, що підприємство стало менше використовувати власний капітал для фінансування. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами зменшився за 2021 рік на 0,10, отже, рівень забезпеченості ресурсами для проведення незалежної фінансової політики підвищився. Коефіцієнт співвідношення власного та залученого капіталу за 2021 рік зменшився на 0,8, тобто залучений капітал дещо збільшився у частці власного капіталу, але в цілому показник знаходиться в межах норми, що свідчить про те, що власний капітал є більшим за позиковий капітал. А в порівнянні з 2019 роком показники всіх коефіцієнтів значно зросли, що свідчить про підвищення автономії та фінансової незалежності підприємства від зовнішніх запозичень та зміцнення його фінансового становища на ринку молочної продукції.

Аналіз дохідності. Рентабельність характеризує рівень прибутку, вона більшою мірою, ніж дохід, характеризує кінцеві результати діяльності підприємства, ніж прибуток. Рентабельність дозволяє порівнювати ефективність роботи різних підприємств, прибутковість різних видів продукції тощо.

Розрахунок рентабельності ТОВ «Тульчинський МСЗ» за останні три роки представлено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Показники рентабельності ТОВ «Тульчинський МСЗ» за останні три роки

Показники рентабельності	2021 рік	2020 рік	2019 рік
Рентабельність власного капіталу	38,64%	33,2%	28,8%
Рентабельність активів	15,14%	13,6%	11,23%
Рентабельність необоротних активів	10,13%	9,4%	8,4%
Рентабельність основних засобів	25,78%	20,45%	18,47%
Рентабельність оборотних активів	30,4%	32,89%	30,32%
Рентабельність валового прибутку	45,25%	42,12%	40,41%
Рентабельність операційного прибутку	12,2%	10,4%	8,6%
Рентабельність чистого прибутку	42,2%	40,3%	38,6%

Таким чином, виходячи з розрахованих показників, можна зробити висновок, що у 2019 та 2020 роках ТОВ «Тульчинський МСЗ» збільшило всі показники рентабельності. У 2021 році покращилась динаміка за такими показниками, як рентабельність власного капіталу, що характеризує рівень прибутковості власного капіталу, вкладеного в дане підприємство, збільшення рівня рентабельності активів свідчить про підвищення попиту на продукцію підприємства. Маржа операційного прибутку також зросла і норма для цього показника становить 6-12%, наш показник в межах норми, він є відносно стабільним протягом останніх 3 років, що свідчить про те, що чистий прибуток значно перевищує чистий дохід від реалізації. Рентабельність валового прибутку збільшилась і показує скільки гривень валового прибутку припадає на 1 гривню чистого доходу, вона є найбільшою серед усіх показників, а такий показник як рентабельність оборотних активів, навпаки, зменшився. Збільшення власного капіталу свідчить про зростання чистого доходу.

В цілому можна сказати, що ТОВ «Тульчинський МСЗ» має високі показники рентабельності, а це означає, що власник отримує більший дохід від своїх інвестицій, а підприємство отримує прибуток для себе.

2.3. Аналіз виробничих запасів ТОВ «Тульчинський МСЗ»

Вагомою умовою забезпечення безперебійної роботи підприємства є те, що потреба в матеріальних ресурсах повністю покривається за рахунок ресурсів, що надаються під заставу. Вони можуть бути зовнішніми та внутрішніми

До зовнішніх ресурсів відносяться матеріальні ресурси від постачальників відповідно до укладених договорів. Внутрішні ресурси - це заощадження на виробничих запасах в результаті скорочення відходів сировини, використання вторинної сировини, власного виробництва виробничих запасів і напівфабрикатів, застосування досягнень науково-технічного прогресу.

Передумовою виконання виробничого плану на базовому підприємстві з випуску продукції (товарів, робіт, послуг), зниження її собівартості, збільшення прибутку і рентабельності є повне і своєчасне забезпечення підприємства сировиною і матеріалами необхідного асортименту та якості [33, с.323].

Ріст потреби підприємства в матеріальних ресурсах може задовольнятися шляхом екстенсивного (придбання або виробництво більшої кількості матеріалів) або інтенсивного (більш економне використання запасів у виробничому процесі) використання.

Основними завданнями аналізу матеріальних запасів на промисловому підприємстві є забезпечення їх щоденного вивчення, збереження на всіх стадіях руху, аналіз і планування норм необхідних запасів, використання матеріальних запасів у виробництві на основі технічно обґрунтованих норм використання. Аналізуючи використання матеріальних ресурсів, можна своєчасно виявити запаси та їх залишки, які в подальшому підлягають реалізації відповідно до діючого порядку, розробленого на підприємствах [33, с.335].

Правильна і раціональна організація запасів забезпечується чіткою системою і строгим порядком обліку операцій, пов'язаних з їх рухом.

Проаналізуємо наявність виробничих запасів на підприємстві за 2019, 2020 та 2021 роки. Для аналізу використовуються дані таблиці обліку витрачених матеріальних ресурсів, яку ведуть економісти планового відділу. Ці дані наведені в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Аналіз наявності запасів на ТОВ «Тульчинський МСЗ» за 2019 та 2020 роки

Показники	2019, тис.грн	2020,тис.грн	2021,тис.грн	Абсолютні відхилення(+/-)	
				з 2020р.	з 2019 р.
Сировина та матеріали	854	867	869	+2	+15
Купівельні напівфабрикати	350	420	450	+30	+100
Паливо	316	348	330	-18	+14
Тара і тарні матеріали	142	166	160	-6	+48
Будівельні матеріали	150	248	345	+97	+195
Запасні частини	6114	5994	5600	-394	+594
Інші матеріали	1200	1558	1531	-27	+331
Разом	9126	9601	9285	-316	+159

Для того, щоб правильно проаналізувати матеріальні активи, необхідно вивчити їх структуру, яка включає групування за функціонально-технологічною роллю у виробничому процесі та економічним призначенням на основі важливості та технологічної характеристики; сировину, матеріали, паливо,

будівельні матеріали, запасні частини, малоцінні та швидкозношувані предмети тощо.

Здійснивши аналіз даних таблиці, можна зробити висновок, що у 2021 році порівняно з 2019 роком сума використаних запасів збільшилась на 159 тис. грн., зокрема, збільшилась сума деяких видів сировини та матеріалів на 15 тис. грн., покупних напівфабрикатів на 100 тис. грн., будівельних матеріалів на 195 тис. грн. та інших матеріалів на 331 тис. грн., зменшилась сума палива на 14 тис. грн., тари і тарних матеріалів на 48 тис. грн., запасних частин на 594 тис. грн.. У порівнянні з 2020 роком сума використаних запасів зменшилась на 316 тис. грн., зокрема, зменшилась сума сировини на 2 тис. грн., збільшились покупні напівфабрикати на 30 тис. грн., будівельні матеріали на 97 тис. грн. та інші матеріали на 90 тис. грн., зменшилась сума палива на 18 тис. грн., тари і тарних матеріалів на 6 тис. грн., запасних частин на 394 тис. грн.

Тепер на основі даних таблиці 2.7 проаналізуємо структуру запасів у ТОВ «Тульчинський МСЗ»

Таблиця 2.7

Аналіз структури запасів на ТОВ «Тульчинський МСЗ» за 2019, 2020 та 2021 роки

Показники	2019 рік		2020 рік		2021 рік		Відхилення(+/-)	
	Сума, тис.гр н	Питома вага, %	Сума, тис.гр н	Питом а вага,%	Сума, тис.гр н	Питома вага, %	Абсолют ні	Відносн і %
Сировина та матеріали	854	8	867	9,97	869	9,38	+2	-0,59
Купівельні напівфабрикати	350	1,44	420	4,33	450	4,84	+100	+0,51
Паливо	316	1,29	348	3,59	330	3,84	-18	+0,25
Тара та тарні матеріали	142	0,19	166	1,71	160	2,52	-6	+0,81
Будівельні матеріали	150	0,78	248	2,56	345	3,71	+97	+1,15

Продовження табл.2.7

Запасні частини	6114	73,3	5994	61,79	5600	60,32	-394	-1,47
Інші матеріали	1200	14,39	1558	16,06	1531	15,4	-27	-1,2
Разом	9126	100	9601	100	9285	100	-316	-

Таким чином, на базі проведеного аналізу можна зробити висновок, що у 2021 році частка сировини та матеріалів зменшилась на 0,59%, інших матеріалів на 1,2%, запасних частин на 1,47%, а частка покупних напівфабрикатів збільшилась на 0,51%, палива на 0,25%, тари і тарних матеріалів на 0,81%, будівельних матеріалів на 1,15%, що свідчить про раціональне використання товарно-матеріальних цінностей на підприємстві та запровадження нових лінійок продукції порівняно з попереднім 2020 роком.

Перевіримо ефективність використання запасів на ТОВ «Тульчинський МСЗ» за допомогою показників оборотності:

Оборотність виробничих запасів за 2021 рік = Собівартість реалізованої продукції / Середня вартість виробничих запасів = $583600 / (64161/2 + 38253/2) = 11,39$

Період обороту запасів = Період періоду / період обороту запасів = $365/11,39 = 32,04$.

У 2020 році оборотність запасів = Собівартість реалізованої продукції / Середня вартість запасів = $551990/(45566/2+38253/2) = 13,17$

Оборотність запасів = Тривалість періоду / оборотність запасів = $365/13,17 = 27,71$.

Таким чином, можна зробити висновок, що управління запасами ТОВ «Тульчинський МСЗ» є неефективним через зменшення оборотності запасів у порівнянні з 2020 роком.

У другому розділі наведено виробничо-економічну характеристику ТОВ «Тульчинський МСЗ», проаналізовано основні показники діяльності підприємства та встановлено, що підприємство є ліквідним та прибутковим, а також проведено аналіз виробничих запасів, який показав, що використання виробничих запасів на підприємстві є не раціональним.

Аналіз показників рентабельності ТОВ «Тульчинський МСЗ» свідчить що за аналізований період підприємство покращило всі значення рентабельності. Так у 2021 році покращилась динаміка за такими показниками, як рентабельність власного капіталу, що характеризує рівень прибутковості власного капіталу, вкладеного в дане підприємство, збільшення рівня рентабельності активів свідчить про підвищення попиту на продукцію підприємства. Маржа операційного прибутку також зросла і є відносно стабільним протягом останніх 3 років, що свідчить про те, що чистий прибуток значно перевищує чистий дохід від реалізації. Рентабельність валового прибутку збільшилась та стала найбільшою серед усіх показників. Як негативний фактор відмічаємо, що такий показник як рентабельність оборотних активів, навпаки, зменшився. Збільшення власного капіталу свідчить про зростання чистого доходу.

Проведений аналіз структури запасів свідчить, що у 2021 році частка сировини та матеріалів зменшилась на 0,59%, інших матеріалів на 1,2%, запасних частин на 1,47%, а частка покупних напівфабрикатів збільшилась на 0,51%, палива на 0,25%, тари і тарних матеріалів на 0,81%, будівельних матеріалів на 1,15%, що свідчить про раціональне використання товарно-матеріальних цінностей на підприємстві та запровадження нових лінійок продукції порівняно з попереднім 2020 роком.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОКРАЩЕННЯ НА ТОВ «ТУЛЬЧИНСЬКИЙ МЗС»

3.1. Організація бухгалтерського обліку виробничих запасів на ТОВ «ТУЛЬЧИНСЬКИЙ МЗС»

При формуванні облікової політики ТОВ «Тульчинський МЗС» враховує методичні та практичні аспекти обліку запасів, передбачені П(С)БО 9 «Запаси», Інструкцією про застосування Плану рахунків [34], Методичними рекомендаціями з бухгалтерського обліку запасів [35].

Рахунок 20 «Виробничі запаси» призначено для узагальнення інформації про наявність та рух сировини і матеріалів (включаючи сировину і матеріали в дорозі та незавершеному виробництві), запасних частин, палива, тари і тарних матеріалів, відходів основного виробництва.

За дебетом рахунку 20 відображаються витрати, пов'язані з введенням в експлуатацію, дооцінкою запасів, за кредитом - виробництвом (експлуатацією, будівництвом), переробкою, відвантаженням (передачею), уцінкою тощо.

На ТОВ «Тульчинський МЗС» використовуються такі субрахунки до рахунку 20 «Виробничі запаси»:

- 201 «Сировина й матеріали»;
- 202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби»;
- 203 «Паливо»;
- 204 «Тара, тарні матеріали»;
- 206 «Матеріали, передані в переробку»;
- 207 «Запасні частини»;
- 209 «Інші матеріали».

На субрахунку 201 «Сировина й матеріали» ведеться облік наявності та руху сировини й основних матеріалів, які входять до складу продукції, що виробляється, або є необхідними компонентами при її виробництві. Допоміжні

матеріали, що використовуються у виробництві продукції або для господарських потреб, технічних цілей та сприяння у виробничому процесі, також відображаються на субрахунку 201.

На субрахунку 202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби» ведеться облік наявності та руху напівфабрикатів і комплектуючих виробів, придбаних для комплектування готової продукції, які потребують додаткових витрат праці для їх обробки або складання. Товари, придбані для комплектування готової продукції, вартість яких не включається до собівартості продукції цього підприємства, відображаються на рахунку 28 «Товари».

На субрахунку 203 «Паливо» (нафтопродукти, тверде паливо, мастильні матеріали) ведеться облік наявності та руху палива, придбаного або відпущеного для технологічних потреб виробництва, експлуатації транспортних засобів, а також для вироблення електроенергії та опалення приміщень. Тут же обліковуються ваучери, оплачені за нафтопродукти та газ. Якщо деякі види палива використовуються одночасно і як матеріали, і як паливо, то це може обліковуватися на субрахунку 201 «Матеріали» та субрахунку 203 «Паливо» відповідно до переважного використання на підприємстві.

На субрахунку 204 «Тара і тарні матеріали» відображається наявність і рух усіх видів тари, крім тари, що використовується як господарський інвентар, а також матеріалів і деталей, що використовуються для виготовлення і ремонту тари.

На субрахунку 206 «Матеріали, передані в переробку» ведеться облік матеріалів, що передані стороннім організаціям для переробки з подальшим включенням до собівартості отриманої від них продукції. Вартість переробки матеріалів, сплачена третім особам, відображається на тих рахунках, на яких обліковується продукція, отримана безпосередньо від переробки. Аналітичний облік матеріалів, переданих на переробку, ведеться в розрізі, що дозволяє отримати інформацію про підприємства переробки та встановити контроль за операціями з переробки та пов'язаними з ними витратами. Передача матеріалів на переробку відображається тільки на субрахунках рахунку 20.

На субрахунку 207 «Запасні частини» обліковуються придбані або виготовлені запасні частини, готові деталі, вузли, агрегати, заміна зношених частин машин, обладнання, транспортних засобів та інструментів. За дебетом субрахунку відображаються залишок та надходження, за кредитом - витрачання, реалізація та інше вибуття запасних частин.

На субрахунку 209 «Інші матеріали» ведеться облік твердих бланків обліку (за купівельною вартістю), відходів виробництва (брухт, обрізки, стружка тощо), невикористаного браку, матеріальних цінностей від ліквідації основних засобів, які не можуть бути використані на даному підприємстві як матеріали, паливо або запасні частини (металобрухт, брухт).

Аналітичний облік організовується з метою отримання детальної інформації, необхідної для управління запасами за окремими їх видами та процесами. Деталізація аналітичного обліку виробничих запасів обумовлена, по-перше, наявністю великої кількості складів для їх зберігання; по-друге, їх значною номенклатурою; по-третє, складною організаційною та виробничою структурами підприємства тощо. Для аналітичного обліку можуть відкриватися окремі рахунки синтетичного обліку та субрахунки, що дають змогу визначити їх обсяг у цілому та окремо за кожним видом (див. табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Розрізи аналітичного обліку виробничих запасів

Субрахунки рахунку 20 «Виробничі запаси»	Розріз аналітики
201 «Сировина та матеріали»	У розрізі видів та груп сировини, місць зберігання та матеріально-відповідальних осіб.
202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби»	У розрізі купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, місць зберігання та матеріально-відповідальних осіб

203 «Паливо»	У розрізі видів палива, місць зберігання та матеріально-відповідальних осіб
204 «Тара та тарні матеріали»	У розрізі видів тари та тарних матеріалів, місць зберігання та матеріально-відповідальних осіб
206 «Матеріали, передані в переробку»	В розрізі, який забезпечує отримання даних про підприємство-переробника та контроль за операціями переробки, за відповідними витратами.
207 «Запасні матеріали»	За місцями зберігання та однорідними групами.
209 «Інші матеріали»	За видами та групами інших матеріалів.

Аналітичний облік виробничих запасів у ТОВ «Тульчинський МСЗ» здійснюють у розрізі їх найменувань або однорідних груп з допомогою карток складського обліку, розміщених у картотеці, за технічними групами виробничих запасів відповідно до номенклатури-цінника. Кожна з груп виробничих запасів розподіляється за видами, сортами, марками, типами, розмірами. Кожному найменуванню, сорту, розміру запасів присвоюється коротке цифрове позначення (номенклатурний номер), яке записується в спеціальний реєстр - номенклатуру-цінник, де також вказується одиниця виміру та облікова ціна запасу.

У кожному документі про рух запасів обов'язково зазначається не тільки найменування запасу, але і його номенклатурний номер, що дозволяє уникнути помилок при заповненні прибутково-видаткових документів та здійсненні записів у складському та бухгалтерському обліку запасів.

Оприбуткування та витрата запасів здійснюється за допомогою карток складського обліку, які виписуються окремо на кожне найменування, профіль, клас, марку, типорозмір. У картках складського обліку на підставі залишків на 1-е число місяця, виведених за кожним номенклатурним номером, складаються таблиці залишків запасів (сальдові відомості), які використовуються для зіставлення даних аналітичного і синтетичного обліку виробничих запасів. Якщо

на додаток до даних про виробничі запаси, сформовані в балансі, більш оперативно надавати дані про їх наявність та рух, можна забезпечити оптимальне співвідношення між виробничою програмою та запасами.

Недотримання встановлених вимог до ведення складського обліку ускладнює процес обробки документів в бухгалтерії та перешкоджає отриманню оперативної, повної, достовірної, неупередженої та точної інформації про рух запасів.

Згідно зі стандартом П(С)БО 9 «Запаси», одиницею бухгалтерського обліку запасів є найменування або однорідна група (вид) запасів. Обліковою політикою ТОВ «Тульчинський МСЗ» організовано облік виробничих запасів за деталізованою номенклатурою, тобто за сортами, марками, фракціями, партіями поставки та іншими видами виробничих запасів[21].

Запаси відображаються як активи, якщо існує ймовірність того, що Товариство отримає в майбутньому економічні вигоди від їх використання, а їх вартість може бути достовірно визначена. Товариство передало ризики та вигоди, пов'язані з правом власності або господарського права на повне господарське відання (оперативне управління) придбаними (отриманими) запасами; Товариство здійснює управління та контроль за запасами.

Інші витрати, що включаються до первісної вартості запасів, включають витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням запасів та доведенням їх до стану, в якому вони придатні для використання у запланованих цілях. До них відносяться прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати підприємства на добудову та поліпшення технічних характеристик запасів.

Під час придбання запасів до первісної вартості запасів не включаються, а включаються до складу витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені (понесені): відсотки за позиками (крім запасів, які можуть бути визнані кваліфікаційним активом), нестачі і втрати від псування запасів, витрати на збут, адміністративні витрати та інші подібні витрати, які безпосередньо не пов'язані з придбанням, доставкою та доведенням запасів до стану, в якому вони придатні для використання в запланованих цілях. Крім вищезазначених витрат, до

первісної вартості запасів не включаються витрати на утримання відділів постачання та інших служб підприємства з аналогічними функціями.

Первісною вартістю запасів, виготовлених власними силами підприємства, є виробнича собівартість, яка обліковується відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 – «Витрати». Первісною вартістю запасів, що вносяться до статутного капіталу підприємства, є їх справедлива вартість, визнана засновниками (учасниками) підприємства. Первісною вартістю запасів, отриманих Товариством безоплатно, є їх справедлива вартість. Первісна вартість одиниці запасів, придбаних в обмін на подібні запаси, дорівнює балансовій вартості переданих запасів. Якщо балансова вартість переданих запасів перевищує їх справедливу вартість, то первісною вартістю отриманих запасів є їх справедлива вартість. Різниця між балансовою та справедливою вартістю переданих запасів включається до складу витрат звітного періоду. Первісною вартістю запасів, придбаних в обмін на інші запаси, є справедлива вартість отриманих запасів.

Під час інвентаризації виробничих запасів у ТОВ «Тульчинський МСЗ» оцінка виявлених надлишків запасів здійснюється за чистою вартістю реалізації запасів та оцінкою їх можливого використання. Перший вид оцінки запасів використовується для їх можливого продажу, а другий - при використанні запасів на підприємстві.

Транспортно-заготівельні витрати, пов'язані з придбанням запасів, включаються до собівартості двома способами. Перший варіант передбачає включення транспортно-заготівельних витрат до первісної вартості придбаних запасів, якщо є можливість їх безпосереднього документального підтвердження (придбання одного або декількох видів запасів). Другий варіант передбачає визнання транспортно-заготівельних витрат на окремих аналітичних рахунках (при придбанні значної кількості запасів), які потім розподіляються та відносяться на первісну вартість запасів.

Оцінка запасів на підприємстві здійснюється за трьома стадіями їх руху з урахуванням вимог П(С)БО 9 «Запаси»[21]:

- при отриманні товарно-матеріальних цінностей;
- про вибуття запасів;
- на дату балансу.

Виробничі запаси оцінюються за чистою вартістю реалізації на кінець року.

Запаси можуть надходити на підприємство з наступних причин

- купівля за грошові кошти та їх еквіваленти;
- виробництво;
- передача засновниками (учасниками) підприємства як внесок до статутного капіталу
- Безкоштовний трансфер;
- обмін на інші товарно-матеріальні цінності.

Норми окремих видів запасів в ТОВ «Тульчинський МСЗ» встановлюються планово-економічним відділом підприємства відповідно до Методичних рекомендацій Міністерства економіки України (окремо по тарі, окремо по сировині).

Обліковою політикою ТОВ «Тульчинський МСЗ» встановлено наступні методи оцінки вибуття запасів:

- При відпуску запасів у виробництво - метод ФІФО;
- при відпуску запасів у продаж - метод ФІФО.

При застосуванні методу ФІФО запаси відпускаються в порядку черговості їх надходження. Метод ФІФО базується на хронології надходження, тобто базується на припущенні, що одиниці запасів, які надійшли першими, продаються або використовуються першими, що запобігає їх псуванню, а також базується на припущенні, що грошова одиниця є постійною. Одиниці, що залишаються в запасах на кінець періоду, оцінюються за цінами останнього надходження товарів.

Цей метод найчастіше використовується для таких запасів, як фрукти, овочі та інші продукти харчування, коли запаси, що надійшли першими, повинні бути продані першими, щоб уникнути втрат від псування. Метод ФІФО виправдовує себе в умовах низької інфляції. Його застосування в умовах високої інфляції призведе до завищення вартості матеріальних залишків, зниження собівартості

готової продукції і, як наслідок, завищення результатів від реалізації. Недоліком методу є відображення нереальних доходів, що призводить до необґрунтованого завищення прибутку [16, с. 36].

Згідно з чинним законодавством, отримані запаси зараховуються на баланс за первісною вартістю. Визначається в залежності від способу введення в експлуатацію.

Відповідно до П(С)БО 9 запаси можуть бути списані з таких причин

- запуск у виробництво;
- припинення визнання запасів у зв'язку з тим, що вони не відповідають критеріям ідентифікації активів;
- списання внаслідок псування, крадіжки тощо
- продаж на сторону;
- передача до статутного капіталу іншого підприємства.

Порядок первинного обліку виробничих запасів підприємств здійснюється відповідно до наказу Міністерства статистики України від 21.06.1996 № 193 «Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів»:

- М-1 «Журнал обліку товарів, що надійшли»;
- М-2а «Акт знищення бланків довіреностей»;
- М-3 «Реєстр довіреносте»;
- М-4 «Порядок надходження»;
- М-7 «Акт приймання матеріалів»;
- М-8 «Лімітно-закупівельна картка»;
- М-9 «Лімітно-закупівельна картка»;
- М-10 «Заявка на переміщення-заміну матеріалів (додатковий випуск)»;
- М-11 «Накладна на відпуск матеріалів (внутрішнє переміщення)»;
- М-12 «Картка N _____ складського обліку матеріалів»;
- М-13 «Реєстраційний N _____ прийому - видачі документів»;
- М-14 «Облікова декларація про залишки матеріалів на складі»;
- М-15 «Акт приймання-передачі обладнання»;

- М-15а «Акт приймання - передачі обладнання в монтаж»;
- М-16 «Маркування матеріалів»;
- М-17 «Активувати N _____ про виявлені дефекти обладнання»;
- М-18 «Сигнальний документ про відхилення фактичного залишку матеріалів від встановлених норм запасу»;
- М-19 «Матеріальний звіт»;
- М-21 «Інвентаризаційний опис N _____»;
- М-23 «Акт N _____ про витрату матеріалів замовника»;
- М-26 «Картка обліку обладнання для монтажу»;
- М-28 «Лімітно-забірна картка N _____»;
- М-28а «Лімітно-приймальна картка N _____»;

При надходженні запасів на ТОВ «Тульчинський МСЗ» від постачальників основними первинними документами, за якими вони оприбутковуються на баланс, є: рахунки-фактури, накладні, інвойси. Іншими словами, ці документи ще називають супровідними, оскільки фактично вони супроводжують партії запасів, містять всі дані, необхідні для постановки на баланс, а саме: найменування, одиниці виміру, кількість, ціну за одиницю, собівартість, суму ПДВ, а також необхідні реквізити постачальника.

Важливо зазначити, що вищезазначеним «додатковим підтверджуючим документом» є податкова накладна.

На запаси, що надійшли на підставі первинних супровідних документів, виписуються прибуткові ордери, в які переносяться дані з первинних документів про надходження запасів.

Трапляються випадки, коли запаси надходять без супровідних документів. Такі матеріальні активи називаються «невідфактурованими». Вони обліковуються на складі за поточними цінами або цінами попередніх аналогічних поставок. Разом з тим, необхідно забезпечити наявність первинних документів до кінця звітного періоду та провести відповідні коригування на різницю в цінах.

Первинними документами, що підтверджують вартість матеріалів, придбаних матеріально відповідальними особами, є товарна накладна та документ

(довідка), оформлений матеріально відповідальною особою за участю інших посадових осіб підприємства.

Надходження запасів на склад ТОВ «Тульчинський МСЗ» здійснюється за прибутковим ордером або актом приймання-передачі. У разі відсутності розбіжностей у кількості та якості отриманого товару із зазначеними в документах постачальника, на документах постачальника може бути проставлений штамп або написана фраза «Отримано повністю».

Внутрішнє переміщення виробничих запасів зі складу на склад здійснюється за спеціальними накладними, що виписуються складом-відправником у двох примірниках. Таким чином, вона може бути використана як прибутковий документ на складі-одержувачі та як видатковий документ на складі-відправнику.

Видалення запасів зі складу здійснюється на підставі документів, належним чином оформлених матеріально відповідальною особою: лімітувати отримання карток, рахунків, списання коштів.

3.2 Шляхи вдосконалення організації обліку та ефективності використання виробничих запасів в ТОВ «Тульчинський МСЗ»

На основі розглянутої інформації про ТОВ «Тульчинський МСЗ» наведемо недоліки організації обліку та основні шляхи підвищення ефективності використання виробничих запасів.

Виходячи з вимог ринкової економіки, необхідно удосконалювати методологію обліку матеріальних ресурсів. Необхідно стежити за ретельним і своєчасним проведенням інвентаризацій, контрольних і вибіркових перевірок, які мають велике значення у збереженні матеріалів.

Важливим аспектом удосконалення процесу формування запасів та підвищення ефективності управління ними в умовах реформування економічної системи є визначення оптимальної потреби в них.

Основними напрямками підвищення ефективності обліку та використання виробничих запасів у ТОВ «Тульчинський МСЗ» є наступні: узагальнення теоретико-методологічних засад обліку, аналізу та контролю виробничих запасів, визначення та класифікація їх сутності; удосконалення методичних та організаційних засад фінансового та управлінського обліку виробничих запасів, а також їх контролю; проектування системи економічного аналізу та контролю ефективності використання виробничих запасів; розробка системи автоматизації обліково-аналітичної роботи в управлінні виробничими запасами; розробка системи автоматизації обліково-аналітичної роботи в управлінні виробничими запасами.

Удосконаленню ресурсного забезпечення сприяє впорядкування первинної документації, популяризація типових уніфікованих форм, підвищення рівня автоматизації обліково-обчислювальних робіт та обробки інформації, забезпечення суворого порядку приймання, зберігання та витрачання сировини, матеріалів, комплектуючих тощо.

Необхідно також приділяти більше уваги дотриманню норм запасів і впровадженню ефективних форм попереднього і поточного контролю за витрачанням матеріальних ресурсів, підвищенню достовірності оперативного обліку руху напівфабрикатів, комплектуючих виробів, деталей і вузлів у виробництві. Дані бухгалтерського обліку повинні містити інформацію про вишукування резервів зниження собівартості продукції в частині раціонального використання матеріалів, зниження норм витрат, забезпечення належного зберігання.

Істотно поліпшити організацію обліку виробничих запасів можна шляхом удосконалення процесу документування, тобто більш широкого застосування накопичувальних документів (лімітно-забірних карток, декларацій тощо), карток складського обліку як видаткового документа на відпущені матеріали (система бездокументного обліку витрачання матеріалів).

Також рекомендується розробити єдину форму документа (на відпуск матеріалів), призначену для машинної обробки. Цей документ повинен містити всі об'єкти основного і допоміжного виробництва під відповідними кодами, які

вказуватимуть на напрямок використання матеріальних ресурсів - основна продукція, запасні частини, товари народного споживання, разові замовлення, потреби на ремонт і технічне обслуговування [33, с.366].

З метою уникнення помилок та порушень при зборі та реєстрації оперативних фактів, пов'язаних із запасами, що підлягають обліку, рекомендується розробляти детальні інструкції конкретним виконавцям (у вигляді посадових інструкцій, витягів з програм документообігу) щодо порядку та термінів фіксації даних, а також використовувати систему заохочень та стягнень за виконання виконавцями своїх обов'язків. Контрольні заходи (ревізії, звірки, інвентаризації) знижують ризик не ефективності системи збору та фіксації оперативних фактів.

Рекомендується використовувати уніфіковані форми документації на всіх ділянках бухгалтерського обліку. Крім того:

- створення програм документообігу з обліку запасів та доведення їх до осіб, які виконують свої функції при створенні та контролі первинного документу;
- видача розпорядчих документів особам, які несуть відповідальність за здійснення конкретної господарської операції та мають право підпису первинної документації;
- перевірка правильності оформлення первинних документів з обліку запасів обліковим персоналом (ця функція входить до обов'язків бухгалтера, який обробляє документ, через посадові інструкції та встановлює відповідальність за їх недотримання).

Також слід зазначити, що ТОВ «Тульчинський МСЗ» неефективно використовує запаси.

Найважливішими планово-економічними нормативами витрат матеріальних ресурсів на підприємстві є показники витрат сировини, основних матеріалів, допоміжних матеріалів технологічного призначення, палива, електроенергії, води, інших енергетичних ресурсів на виробничі та господарські потреби. До матеріальних нормативів, що використовуються в процесі планування, відносяться також норми поточних, технологічних і страхових запасів матеріалів, нормативи незавершеног

о виробництва, готової продукції та оборотних коштів, показники організації виробництва та якості продукції.

Тому для підприємств існує два основних шляхи досягнення балансу виробництва та споживання того чи іншого продукту. Першим з них є так званий механізм нормування, який полягає в упорядкуванні певного рівноважного плану на основі поетапних норм споживання ресурсів. Другий - через закон попиту і пропозиції на вільному ринку. При цьому при розробці планів необхідно враховувати не тільки обсяги або норми попиту і пропозиції, а й розмір ринкових цін і собівартості продукції.

Для підвищення ефективності управління запасами запропоновано визначати коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами економічним методом.

На більшості підприємств норматив оборотних коштів визначається прямим методом, але норматив оборотних коштів за економічним методом відповідає змінам ринкового середовища та кон'юнктури ринку і дає можливість оперативно реагувати на їх зміни.

Таким чином, раціоналізація запасів на підприємстві передбачає наступні заходи: оцінка раціональності структури запасів, що дозволяє виявити ресурси, обсяг яких є явно надлишковим, та ресурси, які необхідно закупити; вибір та обґрунтування ключових показників, які будуть використовуватися в процесі оцінки раціональності управління запасами; визначення термінів та обсягів закупівель матеріальних цінностей.

Нормування запасів сприяє формуванню системи оперативного управління і являє собою організацію безперервної діяльності працівників відділу матеріально-технічного постачання, спрямованої на створення виробничих запасів економічно обґрунтованих розмірів і забезпечення стабільного обсягу та асортименту матеріалів протягом планового періоду для безперебійної роботи підприємства. Інформація про рух, вартість та встановлену нормативну базу запасів дозволяє оперативно управляти матеріальними та фінансовими потоками на підприємстві протягом року.

Такий підхід з урахуванням ролі зростання організаційних структур системи управління підприємств обґрунтовує потребу узгодження процесів реінжинірингу бізнес процесів на високому фаховому рівні спеціалістами, що найбільш компетентні в сфері прийняття управлінських рішень і здатні управляти цими змінами. За результатами дослідження надано рекомендацію щодо вдосконалення служби матеріально-технічного забезпечення підприємства. Введення до основних понять організаційних структур системи управління підприємства та наступне їх застосування для проведення реінжинірингу бізнес процесів організаційно-виробничих структур дає змогу сформулювати реальну концепцію інноваційних змін діяльності вітчизняних підприємств з урахуванням нових можливостей системи управління підприємством.

У третьому розділі магістерської роботи були визначені основні шляхи по оптимізації обліково-аналітичного забезпечення виробничих запасів. Належне змістовне розуміння сутності аналітичного підходу до організації обліку запасів дає змогу визначити і висвітлити практичну сторону проблеми як важливого організаційно-технічного процесу, основою якого є комплекс системних заходів, спрямованих насамперед на техніко-технологічне переоснащення виробництва підприємств та їх підготовку до розгортання випуску продукції високої якості для задоволення проблем внутрішнього ринку.

Запропонована нами схема організації обліково-аналітичної системи обліку виробничих запасів забезпечить аналітичний відділ інформацією для аналізу результатів діяльності, яка буде забезпечувати відсутність систематичних помилок, точність, повноту, корисність, значимість, достовірність, порівнянність даних. Відповідно створить підхід до керованості обліково-аналітичної системи і якісний збір, реєстрація, опрацювання облікової інформації на етапі бухгалтерського обліку, контроль і перевірка на етапі аудиту та аналіз, планування, прогнозування на етапі аналітичної роботи з метою надання користувачам достовірної і неупередженої інформації щодо виробничих запасів.

Реалізація розроблених в даному дослідженні теоретичних і методичних рекомендацій дозволить підвищити ефективність використання та застосування

обліково аналітичного механізму виробничих запасів підприємств і на цій основі забезпечити оптимальне використання ресурсів промислових підприємств з метою підвищення якості продукції.

ВИСНОВКИ

У першому розділі дипломної магістерської роботи було розглянуто законодавчо-нормативну базу та методи оцінки запасів на підприємстві, проаналізовано запаси як економічну категорію, що дало змогу охарактеризувати об'єкт дослідження, визначити його місце у складі активів підприємства і значення для забезпечення господарської діяльності підприємства. Наведена характеристика показала основні проблеми обліково-аналітичного і інформаційного забезпечення цього активу, а саме складність оцінки запасів на дату балансу.

Дослідження оцінки запасів встановило, що вона проводиться у трьох випадках (вимоги однакові у двох нормативно-правових актах): при надходженні запасів, при уцінці запасів та при їх оприбуткуванні. Однак, щодо первісної оцінки запасів відповідно до МСБО 2 «Запаси» та П(С)БО 9 «Запаси» положення дещо відрізняються, що негативно впливає на обліково-аналітичні процедури та підходи до методики обліку цього активу.

Проведено порівняння визнання запасів за П(С)БО та МСБО, як основних нормативно-правових актів, що встановлює методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси в Україні. Результати дослідження окремих положень зазначених нормативних документів показали, що визначення поняття «запаси» в обох стандартах є майже ідентичним, але відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» до складу запасів включаються також активи, що утримуються для споживання при управлінні підприємством. Таке доповнення є доречним, оскільки запаси також використовуються на підприємстві в адміністративних цілях, при закупівлі, зберіганні та реалізації. При аналізі класифікації запасів встановлено, що нормативні вимоги щодо запасів містить детальний перелік активів з класифікацією за аналітичними групами, які визнаються запасами на підприємстві.

У другому розділі наведено виробничо-економічну характеристику ТОВ «Тульчинський МСЗ», проаналізовано основні показники діяльності підприємства та встановлено, що підприємство є ліквідним та прибутковим, а також проведено

аналіз виробничих запасів, який показав, що використання виробничих запасів на підприємстві є не раціональним.

Аналіз показників рентабельності ТОВ «Тульчинський МСЗ» свідчить що за аналізований період підприємство покращило всі значення рентабельності. Так у 2021 році покращилась динаміка за такими показниками, як рентабельність власного капіталу, що характеризує рівень прибутковості власного капіталу, вкладеного в дане підприємство, збільшення рівня рентабельності активів свідчить про підвищення попиту на продукцію підприємства. Маржа операційного прибутку також зросла і є відносно стабільним протягом останніх 3 років, що свідчить про те, що чистий прибуток значно перевищує чистий дохід від реалізації. Рентабельність валового прибутку збільшилась та стала найбільшою серед усіх показників. Як негативний фактор відмічаємо, що такий показник як рентабельність оборотних активів, навпаки, зменшився. Збільшення власного капіталу свідчить про зростання чистого доходу.

Проведений аналіз структури запасів свідчить, що у 2021 році частка сировини та матеріалів зменшилась на 0,59%, інших матеріалів на 1,2%, запасних частин на 1,47%, а частка покупних напівфабрикатів збільшилась на 0,51%, палива на 0,25%, тари і тарних матеріалів на 0,81%, будівельних матеріалів на 1,15%, що свідчить про раціональне використання товарно-матеріальних цінностей на підприємстві та запровадження нових лінійок продукції порівняно з попереднім 2020 роком.

У третьому розділі магістерської роботи були визначені основні шляхи по оптимізації обліково-аналітичного забезпечення виробничих запасів. Належне змістовне розуміння сутності аналітичного підходу до організації обліку запасів дає змогу визначити і висвітлити практичну сторону проблеми як важливого організаційно-технічного процесу, основою якого є комплекс системних заходів, спрямованих насамперед на техніко-технологічне переоснащення виробництва підприємств та їх підготовку до розгортання випуску продукції високої якості для задоволення проблем внутрішнього ринку.

Запропонована нами схема організації обліково-аналітичної системи обліку виробничих запасів забезпечить аналітичний відділ інформацією для аналізу результатів діяльності, яка буде забезпечувати відсутність систематичних помилок, точність, повноту, корисність, значимість, достовірність, порівнянність даних. Відповідно створить підхід до керованості обліково-аналітичної системи і якісний збір, реєстрація, опрацювання облікової інформації на етапі бухгалтерського обліку, контроль і перевірка на етапі аудиту та аналіз, планування, прогнозування на етапі аналітичної роботи з метою надання користувачам достовірної і неупередженої інформації щодо виробничих запасів.

Реалізація розроблених в даному дослідженні теоретичних і методичних рекомендацій дозволить підвищити ефективність використання та застосування обліково аналітичного механізму виробничих запасів підприємств і на цій основі забезпечити оптимальне використання ресурсів промислових підприємств з метою підвищення якості продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойчик І.М Економіка підприємства: підручник. / І.М.Бойчик. – К.: Кондор - Видавництво, 2019. – 378 с.
- 2.Макконелл, К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика [Текст] / К. Р. Макконелл, С. Л. Брю: в 2 т.: Пер. с англ. Т. 1. – 400 с.
3. Грибов, В.Д. Экономика предприятия: учебник. Практикум / В.Д. Грибов, В.П. Грузинов. – М. : Финансы и статистика, 2014. – 336с.
4. Баканов М.И. Шеремет А.Д. Теория экономического анализа. - М.: Финансы и статистика, 2010. - 420 с.
5. Экономика организаций (предприятий) : учеб. для вузов / под ред. проф. В. Я. Горфинкеля. - 6-ое изд., перераб. и доп. — М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2014. — 663 с.
6. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / Ф. Ф. Бутинець. – [8-те вид., перероб. і доп.]. – Житомир: ПП «Рута», 2009. – 912с.
7. Чаюн І.Ю., Бондар І.Ю. Управління матеріало-технічним забезпеченням підприємства: Навчальний посібник. – К.: Київ. нац. торг.- екон. ун-т. 2002.-111с.,
8. Лень В. С. Бухгалтерський облік в Україні : основи та практика : навч. посібн. / В. С. Лень, В. В. Гливенко. - К. : Центр навчальної літератури, 2006. - 556 с
- 9.Покропивний С. Ф. Економіка підприємства : підручник / С. Ф. Покропивний. - [2-ге вид., переробл. і доп.] - К. : КНЕУ, 2005. - 528 с.
- 10.Сонко В. Бухгалтерський облік: [навч. посібн. для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищ. навч. закл.] / В. Сонько. — Тернопіль: Астон, 2005. — 496 с.
- 11.Астахов З.П. Бухгалтерский (финансовый учет): [Учебное пособие]. Серия «Экономика и управление»./ З.П. Астахов - Москва: ИКЦ «МарТ»; Ростов н/Д: Издательский центр «МарТ», 2003. - 928 с.
- 12.Иваниенко В.В. Финансовый анализ: Учеб. пособ. — 2-е изд. — Х.: ИД «ИН-ЖЕК», 2003. — 176 с.

13. Шве́ц И.Б., Бондарева И.А. Управление производственными запасами на предприятии: Монография / НАН Украины. Ин-т экономики пром-ти. — Донецк, 2003. — 182 с.
14. Безруких П.С. Бухгалтерский учет / Безруких П.С. — М.: Бухгалтерский учет, 2002. — 719 с.
15. Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент. — М.: Финансы и статистика, 2004. — 768 с.
16. Пушкар М.С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні (теоретико-методологічні аспекти). — Тернопіль: Економічна думка, 2002. — 422 с.
17. Кужельний М. В. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / М. В. Кужельний, В. Г. Лінник. — К. : КНЕУ, 2001. — 334 с.
18. Пушкар М. С. Фінансовий облік : підручник / М. С. Пушкар. — Тернопіль : Карт-бланш, 2002. — 626 с.
19. Голов С. Ф. Фінансовий та управлінський облік / С. Ф. Голов, В. І. Єфименко. — К. : ТОВ «Автоінтерсервес», 2000. — 544 с.
20. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність: підручник / Н. М. Ткаченко. — 6-те вид. доповн. і переробл. — К.: Алерта, 2013. — 982с.
21. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [Текст] : [наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246] // [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.
22. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. № 996 – XIV (із змінами і доповненнями).
23. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Текст] : [наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013р. №73] // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

- 24.План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291 (із змінами і доповненнями).
- 25.Наказ Міністерства статистики України «Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів» від 21 червня 1996 р. № 193.
- 26.Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» [Текст] : [наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.
- 27.Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань» від 02 вересня 2014 р. № 879.
- 28.Постанова Кабінету Міністрів України «Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей» від 22.11.1999 р. №116.
- 29.Іванюта П.В. Управління ресурсами і витратами / П.В. Іванюта, О.П. Лугівська: [Навч. Посіб. / За ред. Д.е.н., проф. Іванюти О.М.]. - К.: Центр навчальної літератури, 2009. - 320 с.
- 30.Кужельний М. В. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / М. В. Кужельний, В. Г. Лінник. – К. : КНЕУ, 2001. – 334 с.
- 31.Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / Ф. Ф. Бутинець. – [8-те вид., перероб. і доп.]. – Житомир: ПП «Рута», 2009. – 912с.
- 32.Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Вид-во „Центр навчальної літератури”, 2003 р. – 628 с.
- 33.Огійчук М. Ф. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами : [підручник] / М. Ф. Огійчук, В. Я. Плаксієнко, М. І. Беленкова та ін. / За ред. проф. М. Ф. Огійчука. – 6-те вид., перероб. і допов. – К. : Алерта, 2011. – 1042 с.

- 34.Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291 (із змінами і доповненнями).
- 35.Методичні рекомендації по бухгалтерському обліку запасів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 10 січня 2007 р. № 2.
- 36.Конвенція 1981 року про безпеку й гігієну праці та виробничесередовище N 155 від 22 червня 1981 р. №155 (зі змінами та доповненнями).
- 37.Конституція України від 28 червня 1996 р. //Відомості Верховної Ради України.-1996.-№30.-ст.141.
- 38.Закон України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 р. № 2694 – XII (із змінами і доповненнями).
- 39.Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 р. № 2801 – XII (із змінами і доповненнями).
- 40.Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. № 1264 – XII (із змінами і доповненнями).
- 41.Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» від 8 лютого 1995 р. № 39/95 – ВР (із змінами і доповненнями).
- 42.Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 р. № 4004 – XII (із змінами і доповненнями).
- 43.Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. №322 - VIII (зі змінами та доповненнями).
- 44.Основи охорони праці [текст] підручник. 2-ге вид./ О. І. Запорожець, О. С. Протоєрейський, Г. М. Франчук, І. М. Боровик– К. : «Центр учбової літератури», 2020. – 264 с.
- 45.Серіков Я. О. Основи охорони праці: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. – Харків, ХНАМГ, 2007. – 227с.
- 46.ГОСТ 12.0.003-74 ССБТ. Опасные и вредные производственные факторы.

- 47.Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень ДСН 3.3.6.042-99, затверджені постановою Головного державного санітарного лікаря України від 01.12.99 р. № 42.
- 48.Державні санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку ДСН 2.3.6.037-99, затверджені постановою Головного державного санітарного лікаря України від 01.12.99 р. № 37.
- 49.Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин ДСанПіН 3.3.2.007-98, затверджені постановою Головного державного санітарного лікаря України від 10.12.98 р. № 7.
- 50.Державних санітарних норм та правил при роботі з джерелами електромагнітних полів ДСанПіН 3.3.6.096-2002, затверджених наказом Міненергетики від 05.02.2014 р. № 99.
- 51.Охорона праці: навч. посіб. / З.М. Яремко, С.В. Тимошук, О.І. Третяк, Р.М. Ковтун; за ред. проф. З.М. Яремка. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 374 с.